

Ruošiamės VBE (Kuriame atmintinę)

Kornelija Davidovičiūtė, Emelina Isajeva,
Emilija Chaczkowska, Agnieša Kolobanova

Santrauka

- Adomas Mickevičius.....3-6
- Antanas Baranauskas.....7-9
- Antanas Škėma.....10-16
- Balys Sruoga.....17-18
- Johanas Volfgangas fon Gėtė.....19-22
- Jurgis Savickis.....23-26
- Kristijonas Donelaitis.....27-30
- Maironis.....31-32
- Vincas Krėvė – Mickevičius.....33-36
- Vincas Mykolaitis – Putinas.....37-39

Adomas Mickevičius

(XVIII pab. - XIX pr. Gimė Zaosėje, netoli Naugarduko.)

- Didysis lietuvių ir lenkų poetas romantikas.
- Jo kūryba įkvėpė A. Baranauską, Maironį ir kt.

1. Mokėsi VILNIAUS Universitete.

1817 m. spalio 1 d. Mickevičius kartu su kitais įkūrė nelegalią filomatų draugiją. Tikslas - lavintis patiems, kelti viso krašto švietimo lygį, rinkti žinias apie žemdirbystę, kaimo papročius, studijuoti istoriją, skleisti per slaptus būrelius valstybės atkūrimo idėjas. Dėl veiklos draugijose Mickevičius buvo suimtas ir įkalintas Vilniuje, Bazilijonų vienuolyne, o vėliau išvyko į tremtį.

2. Išvyko į KAUNĄ.

Parašė himną "Odė jaunystei":

„Žvelk ten, kur nepasieks akis, / Laužk tai, ko nepajėgs ir protas“

Parašė "Baladės ir romansai":

„Žvelk širdimi tik į širdį“ (iš baladės "Romantika")

Kaune poetas išgyveno skaudžiausią, tragišką meilę Marilei Vereščiakaitei-Putkamerienei, kuri davė esminių paskatų kūrybos lūžiams ir tapo jam įkvėpimo šaltiniu. Skaudintas ir emociškai išsekęs dėl merginos santuokos su grafu Putkameriu, poetas tarsį prarado sveiką nuovoką.

3. DREZDENE,

pasitraukusių sukilėlių apsuptyje, išgyveno trečią kūrybinį pakilimą - sukūrė „Vėlinių“ III dalį, kurią išgyveno kaip tragišką individo ir Tėvynės katastrofą.

„...Į vargstančią Tėvynę aš žiūriu / Taip kaip sūnus į motinos lavoną.“

4. Išvyko į PARYŽIŲ.

Ten parašė epinę poemą „Ponas Tadas“:

*„Tėvyne Lietuva, mielesnė už sveikatą!
Kaip reik tave branginti, vien tik tas pamato,
Kas jau tavęs neteko. Nūn tave vaizduoju
Aš, ilgesy grožiu sujaudintas tavuoju.“*

EPOCHOS KONTEKSTAS ROMANTIZMAS

- Romantikas – nusivylęs racionalumu, praradęs bet kokį gyvenimo džiaugsmą; jautri širdis romantikams sakė daugiau, nei blaivus protavimas,

nes protas nepajėgus paaiškinti visko, kas yra už apčiuopiamo pasaulio ribų (tikėjimas, intuicija).

„Man regis - / Jausmas pasako žymiai daugiau čia / Nei akiniai arba akys.“

ROMANTINĖ MEILĖ

- TIKSLAS: susilieti su mylinčiu žmogumi, neteikiant jokios reikšmės, kiek netobulas ir gal net nuodėmingas yra mylimasis (baladėje „Romantika“ veikėja ieško savo mylimojo, mato jo šmėklą (sutrikusi psichinė būklė), nesijaučia laiminga be mylimojo).
- ŠIUOLAIKINIS POŽIŪRIS Į MEILĘ: šiuolaikinis žmogus bijo žiaurios likimiškos meilės, yra susirūpinęs savo sielos ramybe. Jis ieško „psichologiškai saugios meilės“, kuri nekeltų skausmo, tarsi kava be kofeino. Graikams meilė buvo ne jausmas, o likimas. Mes esame graikybės priešybė. Šiuolaikinė meilė mums padeda išlikti funkcionaliems, efektyviems, nes be pusiausvyros tampame neveiklūs (pvz. darbe), tačiau tokia meilė nebesukrečia. Išvada: tikras gyvenimo pojūtis gimsta iš rizikos ir drąsos mylėti, o ne saugumo. (Augustinas Dainys)

BALADĖS IR ROMANSAI

- Vertybinė nuostata – remtis folkloru, pretenduoti į tautinės, liaudiškos poezijos kūrėjo vaidmenį (daug antgamtinių elementų). Lyrinis subjektas tapatinamas su tautosakos nelaimingu įsimylėjėliu ar nusidėjėliu. Gyvieji dažnai bendrauja su mirusiais, o žmogaus likimas tiesiogiai priklauso nuo gamtos. („Romantika“, „Lelijos“)
- Aukštinama revoliucinė jaunystės idėja, skelbiama ateinanti laisvės epocha, maištas prieš senąją visuomenę, jaunimas kviečiamas susijungti petys į petį, prieš pastatant bendrystę savanaudiškam individualizmui. („Odė jaunystei“)

KRITIKŲ NUOMONĖS:

(Apie „Akermanų stepes“) Viktorija Daujotytė teigia, jog tarp „Balsus iš Lietuvos“ ir „Važiuokim, nieks nešaukia“ yra tylos tarpas, kuris rodo, jog žmogus negrįžtamai tolsta nuo to, be ko jo gyvenimas gali būti kitas. Bet dar trokšta būti sulaikytas, pašauktas – jis laukia balso. „*Taip paskutinę akimirką jis dar laukia pašaukiamas, nors jau yra apsisprendęs nusižudyti, su visam išeiti. Ir išeina. Ir dėl to, kad niekas nepašaukia.*“ (žmogus ieško žvaigždžių, kurie jį palydės)

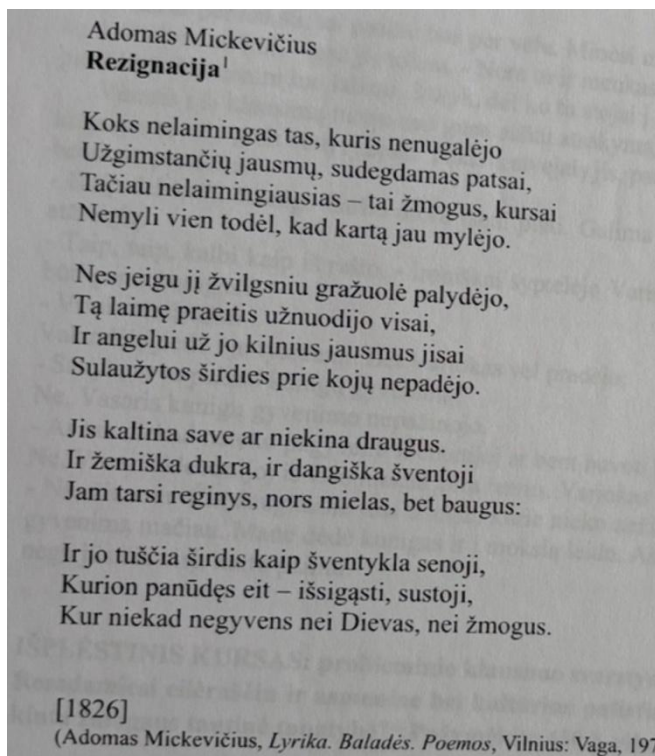
Stasys Šalkauskis teigia, kad „*didžiausias Mickevičiaus kūrinys – jo gyvenimas*“, o ne tekstai. Taip pat teigia, kad Mickevičius yra „*tarp dviejų pasaulių*“, o ne „*vienos tautos poetas*“.

DOKUMENTINIAI FILMAI:

Laiko ženklai. A. Mickevičius:

Ar Adomas Mickevičius kalbėjo lietuviškai?

PASTRAIPA:

„Kaip patirtis veikia žmogaus pasirinkimus?“

Svarbu suprasti, kad ne visi asmenys į tas pačias patirtis reaguoja taip pat. Jų reakciją lemia charakterio stiprumas, prigimtis, aplinkybės. Jei gyvenimo pamoką suteikia pozityvi patirtis, dažnas ją mielai priima ir ja pasinaudoja, o sukrėtimai gali padaryti visai kitokią įtaką žmogaus tolimesniems veiksams. Silpna, nelinkusi priešintis asmenybė gali būti visiškai sužlugdyta sukrėtimo. Ji praranda viltį ir pasiduoda likimui, nebetina keistis, o juo labiau – keisti pasaulio. Būtent apie tokią būseną rašoma romantizmo poeto Adomas Mickevičius sonete „Rezignacija“. Anot eilėraščio kalbančiojo, pats

nelaimingiausias yra „žmogus, kursai / nemyli vien todėl, kad kartą jau mylėjo“, tai – praradęs viltį ir pasidavęs žmogus, kaltinantis save ir niekinantis aplinkinius, bet nedrįstantis keistis: „Ir žemiška dukra, ir dangiška šventoji / jam tarsi reginys, nors mielas, bet baugus.“ Kalbantysis nesmerkia tokio žmogaus, bet jaučia jam empatiją, supranta, kad jis nebebus laimingas. Sonetas parodo, kad prasta patirtis gali privesti prie rezignacijos, kuri tik dar labiau skaudina ir nebeleidžia pajudėti į priekį. Panašius jausmus išgyvena ir Juozas Tumas-Vaižgantas apysakos „Dėdės ir dėdienės“ veikėjas Mykoliukas. Kai jo mylimoji Severija išteka už Rapolo Geišės, jis susitaiko su savo likimu ir visą likusį gyvenimą lieka vienišas. Nors Mykoliuko mintys detaliai neaprašomos, iš jo elgesio su jaučiais galima suprasti, kad jis kenčia, tačiau nieko nedaro, kad jo gyvenimas pagerėtų. Taigi nuolanki ir nesipriešinanti asmenybė patirtis gali padaryti pasyvią, panaikinti viltį dėl geresnės ateities, o tai tik didina kančią.

Danielė Jurgo

Antanas Baranauskas

Biografinis kontekstas:

Antanas Baranauskas (1835–1902) – lietuvių poetas, kalbininkas, katalikų vyskupas. Gimė Anykščiuose valstiečių šeimoje. Mokėsi Varniuose, vėliau studijavo Sankt Peterburgo dvasinėje akademijoje. Didelę gyvenimo dalį dirbo dvasininku, tapo Seinų vyskupu. Baranauskas domėjosi lietuvių kalba, rinko tautosaką, rašė ir lietuviškai, ir lenkiškai. Jo asmeninė patirtis, ryšys su gimtąja gamta ir tauta stipriai paveikė kūrybą.

Santykiai su tėvais ir šeima:

Baranauskas gimė valstiečių šeimoje, tėvai buvo paprasti, bet darbštūs ir religingi. Šeima skatino jo mokslus, nors tai nebuvo įprasta valstiečių vaikams. Ryšys su tėvais ir gimtąja aplinka sustiprino jo prierašumą liaudiškai kultūrai, kalbai, papročiams. Dėl to jo kūryboje: daug liaudiškų intonacijų; artimas santykis su paprastu žmogumi; pagarba tradicijoms.

Vidinis konfliktas:

Baranausko asmenybėje dažnai akcentuojamas vidinis prieštaravimas: jis buvo tautinio atgimimo kūrėjas, bet kartu ir aukštas katalikų dvasininkas, vėliau vyskupas. Dėl to: vėlesniais metais jis rašė mažiau lietuviškai; kartais buvo kritikuojamas dėl pernelyg atsargios pozicijos tautiniais klausimais.

Kultūrinis kontekstas:

XIX a. Lietuvoje vyko tautinis atgimimas – buvo siekiama išsaugoti lietuvių kalbą, kultūrą ir tautinį savitumą. Baranauskas prisidėjo prie lietuvių kalbos puoselėjimo, parodydamas, kad ja galima kurti aukšto meninio lygio literatūrą. Jo kūryboje svarbi gamta, tėvynės meilė, dvasinės vertybės, ryšys su liaudies kultūra.

Istorinis kontekstas:

Antanas Baranauskas gyveno carinės Rusijos valdomoje Lietuvoje. Po 1863 m. sukilimo buvo uždrausta lietuviška spauda lotyniškais rašmenimis. Tuo metu lietuvių kalba ir kultūra buvo spaudžiamos, todėl kūryba gimtąja kalba turėjo pasipriešinimo ir tautinės savimonės reikšmę. Baranausko kūryba tapo svarbiu tautinės tapatybės simboliu.

Epocha

Antanas Baranauskas priklauso romantizmo epochai. Romantizmo bruožai jo kūryboje: gamtos idealizavimas (gamta – gyva, dvasinga); stiprūs jausmai:

nostalgija, liūdesys, ilgesys; dėmesys tautai, praeičiai, istorinei atminčiai; asmeninio „aš“ išgyvenimai.

Svarbu: „Anykščių šilelis“ laikomas vienu pirmųjų brandžių lietuviško romantizmo kūrinių, įrodžiusiu, kad lietuvių kalba tinka aukštajai poezijai.

Kritikų nuomonė:

Tomas Andriukonis straipsnyje pažymi, kad Antanas Baranauskas parašė maždaug pusantro šimto eiliuotų kūrinių, tačiau tik maža jų dalis turi išliekamąją meninę vertę. Tarp jų išskiriamas būtent „Anykščių šilelis“, kuris yra vienas iš retų kūrinių, kurie „su laiku ne senka, o tik prisipildo naujų reikšmių“ ir iki šiol tyrėjams atskleidžia vis naujas perskaitymo galimybes. Tai pabrėžia šio kūrinio universalumą ir gilumą bei jo padėtį lietuvių literatūros kanone. Būtent „Anykščių šilelis“ yra tas tekstas, kuris Baranauskui pelnė klasiko statusą – be jo jo kūryba nebūtų taip ryškiai atpažįstama. Kritikai tokį kūrinį laiko ne tik estetiškai vertingu, bet ir prasminiu, leidžiančiu poetiškai matyti gamtą bei tautos būklę to meto Lietuvoje.

Ką parašė:

Antanas Baranauskas labiausiai išgarsėjo poema „Anykščių šilelis“, kuri laikoma vienu svarbiausių lietuvių literatūros kūrinių. Poemoje vaizduojamas gimtasis Anykščių miškas – jo didybė, grožis ir gyvybė praeityje. Autorius su meile aprašo gamtą, jos garsus, spalvas ir harmoniją, pabrėžia žmogaus ir gamtos ryšį. Vėliau kūrinyje parodomas miško naikinimas – kertami medžiai, nyksta gyvūnai, prarandama natūrali pusiausvyra. Šis vaizdas simbolizuoja ne tik gamtos niokojimą, bet ir lietuvių tautos likimą: praeities didybę, prarastas vertybes, kultūros nykimą carinės priespaudos laikais. Poemoje jaučiama nostalgija, liūdesys, bet kartu ir raginimas saugoti tai, kas brangu.

Interpretacijos pavyzdys:

„Ko gamtoje ieško žmogaus siela?“

Žmogaus siela gamtoje pirmiausia ieško ramybės ir vidinės harmonijos. Būdami gamtoje žmonės dažnai patiria ypatingą jausmą – tarsi nurimsta mintys, sumažėja įtampa, o viduje atsiranda lengvumas. Kartais net kyla ašaros ar stiprūs jausmai, kurių pats žmogus negali iki galo paaiškinti. Tai rodo, kad gamta veikia ne tik išoriškai, bet ir labai giliai – ji paliečia žmogaus vidų, leidžia jam pabūti su savimi ir pajusti tikrąsias emocijas. Tai itin ryškiai atsiskleidžia Antano Baranausko poemoje „Anykščių šilelis“. Kūrinyje vaizduojamas žmogus, kuris būdamas miške patiria nepaprastą ramybę – „širdis neskaudžia“, o vidus prisipildo tylaus jausmų „griaudimo“. Šis prieštaravimas rodo, kad gamta sukelia ne triukšmingas, o galias, vidines emocijas. Net ašaros čia tampa ne silpnumo ženklu, o dvasinio apsisvalymo išraiška – jos „lyg rasa“ krinta per veidą, tarsi atgaivindamos žmogaus sielą. Toks vaizdavimas leidžia suprasti, kad žmogus gamtoje ne tik

ilsisi, bet ir išgyvena savotišką vidinį apsivalymą. Dar svarbiau tai, kad miškas kūrinyje tarsi susilieja su žmogumi: „krūtinėj šilelis kvėpuoja“. Tai reiškia, kad gamta tampa žmogaus dalimi, o žmogus – gamtos dalimi. Šis ryšys yra labai glaudus ir natūralus, todėl būtent gamtoje žmogus gali jaustis tikrasis savimi. Kai šis ryšys stiprus, žmogus jaučia pilnatvę, ramybę, jo siela tarsi „atsigaivina“. Tačiau kai ryšys nutrūksta, atsiranda tuštuma ir vidinis nerimas. Svarbus ir simbolinis šilelio vaizdinys. Jis reiškia ne tik realų mišką, bet ir žmogaus vidinį pasaulį, jo sielą. Kai šilelis pilnas gyvybės, žmogus jaučia dvasinę pilnatvę, tačiau kai jis sunaikinamas ir lieka tik „kelios nuskurdę pušelytės“, atsiranda liūdesys ir praradimo jausmas. Tai parodo, kad gamtos nykimas yra ne tik fizinė, bet ir dvasinė netektis. Kultūriniame kontekste ši idėja dar labiau sustiprėja. XIX amžiuje, romantizmo laikotarpiu, kai Lietuva buvo praradusi valstybingumą, gamta tapo tautos dvasios saugotoja. Tokie kūriniai kaip „Anykščių šilelis“ padėjo išlaikyti ryšį su gimtąja žeme, kalba ir tradicijomis. Miškas čia simbolizuoja ne tik gamtą, bet ir tautinę tapatybę, todėl jo nykimas suvokiamas kaip visos tautos dvasinė netektis. Remiantis ir asmenine patirtimi, galima pastebėti, kad ir šiandien žmogus gamtoje ieško to paties – ramybės ir atitrūkimo nuo kasdienybės. Buvimas miške ar prie vandens padeda nusiraminti, susikaupti, geriau suprasti savo mintis. Tai tarsi natūralus būdas atgauti vidinę pusiausvyrą ir pabėgti nuo nuolatinio skubėjimo. Taigi galima teigti, kad žmogaus siela gamtoje ieško ramybės, dvasinio apsivalymo, tikrumo ir ryšio su savo šaknimis. Gamta leidžia žmogui patirti gilius jausmus, suprasti save ir atrasti vidinę harmoniją, todėl jos reikšmė žmogaus gyvenime yra nepaprastai svarbi.

Simona Jankauskaitė

ANTANAS ŠKĖMA

Antanas Škėma – vienas ryškiausių lietuvių modernistų, teatro menininkas, prozininkas ir dramaturgas.

Antanas Škėma – lietuvių modernizmo atstovas, savo kūryboje naudojęs sąmonės srauto techniką ir egzistencializmo filosofiją.

KONTEKSTO TIPAS	PAGRINDINIAI ASPEKTAI	SVARBA KŪRYBAI
BIOGRAFINIS	<ul style="list-style-type: none"> • Gimė 1910 m. Lodzėje (Lenkija) • Patyrė Pirmąjį pasaulinį karą, revoliucijas Rusijoje • Teatralas ir aktorius Lietuvoje • Emigracija į Vokietiją (1944), JAV (1949) • Darbas lifto operatoriumi Niujorke • Žuvo autoavarijoje (1961) 	<p>Ankstyvos vaikystės traumos, motinos liga, šeimos nelaimės – visa tai vėliau atsispindėjo traumuoto herojaus portreto kūrime. Teatrinė patirtis formavo Škėmos rašymo stilių – dialogai, monologai, vaidmens/autentiškumo tema, performatyvumas. Pabėgėlio patirtis, prarastos tėvynės skausmas, egzistencinė krizė. Lifto operatoriaus patirtis tapo „Baltos drobulės“ pagrindu – žmogaus pažeminimas, tapatybės krizė, kultūrinis išrakinimas.</p>
ISTORINIS	<ul style="list-style-type: none"> • Du pasauliniai karai • Sovietinė okupacija Lietuvoje • Masinė lietuvių emigracija (~60,000) • DP stovyklos Vokietijoje • Šaltasis karas • Įtampa tarp lietuvių emigrantų grupių 	<p>Katastrofų epochos patirtis, išrakinimo tema, vertybių krizė, tapatybės paieškos</p>

Biografiniai faktai:

- Škėma pats sakė: *“Esu gimęs du kartus. Du kartus mane pagimdė mano tėvas, nutaręs ilgiau pasinaudoti vaikų priedu”*
- Pirmojo pasaulinio karo metu patyrė bolševikų perversmo Rusijoje baisumus, kai raudonarmiečiai vos nenužudė tėvo ir kėsinosi išprievartauti motiną
- Kai jam buvo 10 metų, jo motina, paveikta skaudžių išbandymų, nebežtvėrė, jos psichikos būklė pablogėjo
- 1929 m. studijavo mediciną, vėliau teisę Vytauto Didžiojo universitete
- 1935 m. įstojo į V. Sipavičiaus-Fedoto vadovaujamą dramos studiją
- **(Emigracijos metu)** Škėmai nepavyko rasti darbo, kuris bent minimaliai atitiktų rašytojo ir teatrolo profesiją, tad liko juodadarbis – fabriko darbininkas, lifto operatorius, dėžių pakuotojas
- Škėma labai jautriai reaguodavo į kritiką ir kentėjo, kad jo nesupranta ir nenori spausdinti
- Ilgą laiką tikėjo savo talentu ir, pradėjęs viltį būti suprastas lietuvių, bandė prasimušti pas svetimuosius, rūpindamasis, kad jo kūriniai būtų verčiami į anglų kalbą

Kultūrinis kontekstas:

Modernistinės įtakos:

James Joyce – sąmonės srautas, Franz Kafka – absurdas, susvetimėjimas, Virginia Woolf – psichologinis realizmas, Jean Cocteau – Škėmai didžiausią įspūdį darė 1950 m. sukurtas filmas “Orfėjas”

Egzistencialistinės įtakos:

Albero Kamiu esė “Sizifo mitas” padarė įtaką romanui, Škėmos herojai kelia klausimus apie absurdą, laisvę, autentiškumą, Škėmai nepriimtinas absurdo filosofijos postulatą: “Žmogaus orumą liudija jo gebėjimas suvokti realybę

visoje jos beprasmybėje ir priimti tai laisvai, be baimės, be iliuzijų – ir juoktis iš viso to”.

KRITIKAS	NUOMONĖ
Henrikas Radauskas	„ <i>Antanas Škėma mėgsta ir moka sukurti nuotaikas. Jis rašo trumpais, kapotais sakiniais, tartum dailininkas dėliodamas dažų dėmes</i> “
Dalia Kuiziniene	„ <i>Iš visų literatūrinių debiutų, Nuodėguliai ir kibirkštys</i> ‘ skaudžiausiai atskleidžia žmogaus akistatą su mirtimi, egzistencijos beprasmybę“
Loreta Mačianskaitė	„ <i>Škėmos Kaunas neturi savo analogo lietuvių literatūroje, jo sukurto miesto originalumas nulemtas perspektyvų sudvejinimo</i> “

Pirmoji Škėmos knyga nebuvo palankiai sutikta spaudoje, recenzentai pastebėjo stiliaus nesklandumus, kartais neįprastą kalbos formų vartojimą, “šurkščias natūralistines detales”, kritikavo kai kurių novelių reportažiškumą, siužetinių neišbaigtumą.

Ne vienam skaitytojui ir kritikui jis atrodė pernelyg nihilistiškas, šokiruojantis, be reikalo peržengiantis gero skonio ribas, demonstruojantis erudiciją

(Nihilizmas – filosofijos kryptis, teigianti, kad pasaulio ir žmogaus egzistavimas neturi jokios objektyvios prasmės)

“BALTA DROBULĖ” – romanas

XX a. vid. Lietuvių rašytojas išeivis, dramaturgas, katastrofinio modernizmo atstovas. Psichologinis intelektualinis romanas parašytas sąmonės srauto forma, kuri atskleidžia žmogaus suskilusį dvasinį pasaulį.

Pavadinimas orientuoja į dvi kultūrinės sistemas – krikščioniškąją (ryšys su Turino drobule – į ją buvo suvyniotas mirusio Kristaus kūnas ir stebuklingu būdu išliko to kūno atspaudas; senovės žydų paprotys laidoti mirusiuosius

suvyniotus į įkapių drobulę; Veronikos drobulė) ir lietuviškąją mitologinę. Balta drobulė naudojama suvynioti lavonus, todėl ji tiksliai apibūdina bepročio vidinę būseną, atspindinti jo minčių ir veiksmų nenuoseklumą, chaotiškumą, išryškinanti Antano Garšvos gyvenimo tuštumą.

“Senas vaiduoklis pūtė į karklo dūdelę, išlaikydamas pauzes, ir jo dūdelė dejavo. Man jis senas vaiduoklis, dar iš tų laikų, kai Nemuno ir Neries santakoje stovėjo sveikutėlė pilis. Jau išmirė vaiduoklio artimieji. Nusiskandino jo mylimoji laumė, nes nušiuro ir praretėjo jos auksinės kasos. Ir išprotėjo kunigaikštystės vėlė; ta pati, kurią mylėjo jaunas Šarūno karys. Ji nuklydo prie Raudonės pilies, apsisiautė balta drobulė, ji vaikščiojo liepų parke ir dainavo tą pačią dainą” – Balta drobulė – mirtis, prarastoji Lietuva

Siužetas ir pasakojimas:

Romanas pasakoja apie tremtinį lietuvių poetą vardu Antanas Garšva, kuris, kaip ir pats Škėma, dirba lifto operatoriumi Niujorke. Autorius tiria atsiribojimą, traumą ir kūrybingumą per Garšvos charakterį ir jo tragiškus išgyvenimus, kurie galiausiai veda į pamišimą. Nors tiesioginis veiksmas trunka šiek tiek ilgiau nei dieną, per atsiminimus istorija aprėpia visą Garšvos gyvenimą nuo ankstyvos vaikystės, per tarpukario laikotarpį, okupacijas ir pabėgėlių stovyklas Europoje iki naujo gyvenimo JAV. Škėma naudoja novatoriškąją (lietuvių literatūrai) sąmonės srauto pasakojimo techniką su didžiuliu poveikiu, kurdamas visiškai savą stilių. Romaną apibrėžia ironija, kartais siurrealizmas, netikėtos metaforos, aštrus stilistinis kontrastas, kur lyriniai ir estetiškai švelnūs išpažinimai staiga užleidžia vietą šiurkštiems, ciniškai įvaizdžiams.

„Labai gerai rodo laužomą žmogų“: klajonės „Baltos drobulės“ sąmonės srauto labirintais – **LRT PLIUS laida „Tekstū pokeris“** :

„Monikai Liu „Balta drobulė“ – tamsi knyga. „Garšvos būseną nėra normali. Man įstrigo toji karti tabletė, padedanti jam išbūti lifte ir gyvenime. Žinau tą jausmą, kai tampa per sunku, kai esi prie išprotėjimo ribos. Garšva norėjo gyventi... Aš visada labai bijau, kad neatsidurčiau situacijoje, kai labai norėsiu gyventi, bet bus jau per vėlu.“

Pagrindiniai simboliai:

Keltuvas (liftas): Pagrindiniame romano pasakojime Antaną Garšvą matome dirbantį didžiausio Niujorko viešbučio keltuviniu. Jis dėvi teatrinį kostiumą primenančią uniformą; privalomos baltos pirštinės uždengia motinos dovanotą žiedą, kuris yra Garšvos asmens tapatybės ženklas ir simbolinė jungtis su praeitimi bei Lietuva.

Uniforma: patalpina veikėją į dar siauresnę erdvę negu keltuvo dėžutė, padaro jį nereikšminga ir pilka didelio viešbučio grandimi, kuri amžinai yra neįdomi ir griežtai apibrėžta.

Problemos: menininko kančios, būties prasmės, beprotybės, meilės, emigranto problema, tėvynės ilgesys, absurdas, vienišumo, mirties, išlikimo problemos.

Šiuolaikinė perspektyva: Škėmos XX a. antrosios pusės modernizmas su visa artistiška, ekscentriška bei mazochistiška ekstravagancija sugrįžta pas mus ne kaip jubiliejinio minėjimo objektas, bet kaip realybė, į kurią žengiame su visa Europa kaip patys tikriausi europiečiai.

PAVADINIMAS	METAI	REŽISIERIUS	TIPAS
„Pabudimas“	1990	Jonas Vaitkus	Vaidybinis filmas pagal Škėmos pjesę
„Izaokas“	2021	Jurgis Matulevičius	Vaidybinis filmas pagal Škėmos apysaką „Izaokas“
„The Daughter Tells“	2012	Oleg Lubcke	Filmas paremtas unikaliu interviu su Kristina Snyder, lietuvių kilmės amerikiečių rašytojo ir dramaturgo Antano Škėmos dukra, kurį ji davė išskirtinėmis sąlygomis savo namuose Kembridže, Masačusetso valstijoje, JAV, 2011 m. lapkričio 18 d.

Pastraipos pvz iš VBE(100tšk.):

Antra, išlikti nelengva, nes tau trukdo pasikeitusios gyvenimo aplinkybės ir nauja aplinka. Patekęs į svetima aplinka individas jaučiasi vienišas nesuprastas, niekam nereikalingas, tarsi spaudžiamas į „Prokrusto lovos“ rėmus. Nors šiais laikais daugiau žmonių keičia gyvenimą aplinką dėl geresniu gyvenimo sąlygos, yra ir tokių, kurie neturi pasirinkimo ir yra privrsti , tai padaryti. Apie tai galvodama prisimenu XX a. vid. Išeivijos rašytojo A. Škėmos romana „Balta drobulė“. Kūrinio centre skilusios psichikos, dvai..nkai palūžęs individas – Antanas Garšva. (Verta paminėti, kad pagrindinio veikėjo skilusi sąmonė vaizduojama naudojant „sąmonės srauto“ techniką, kuria autorius norėjo atskleisti visa XX a. katastrofų laikotarpio visuomenės susiskaldymą.) Kaip ir romano autorius, Garšva emigravo į Ameriką, kuurioje jautesi tarsi „persodintas akacijos krūmas“. Antanas Garšva dirba keltuviniu įspūdingame Niujorko viešbutyje, tačiau šis darbas Garšva nežavi – jis jaučiasi lyg dirbtų beprasmį „Sizifo darbą“, kuris naikina jo individualumą. Iš motinos paveldėta močiutės žiedą, prisimenantį tėvynę, dengia baltos „chirurgiškos“ pirštinės, o ant uniformos esanti numeris 87 – tai suvienodinimo ženkla. Garšva jaučiasi kaip

mažas sraigtelis dideliame mechanizme, o keltuvas – kalėjimas, kuriame Antanas Garšva jaučia „klaustrofobiją ne tik fiziškai, bet ir dvasiška. Bijodamas mirties, norėdamas pabėgti nuo gyvenimo absurdo Graušva troškta kurti, tačiau supranta, kad vartotojiškoje visuomenėje jo kūryba nereikalinga. Kūrybiškumą riboja ir dėl NKDV tardytojų smurto sukelta amnezija – Garšvos sąmonė yra skilusi į „skeveldras“. Kūrinio pabaigoje Antanas Garšva suvokia, kad gyvenimo prasme yra pats gyvenimas, tačiau jau per vėlu – nors „skeveldros“ susidėliojo, dėl nuolatinės įtampas Garšva išprotėjo ir tapo „idiotu šiušilo veidu“ – tai miesčioniškumo, dvasinės degradacijos simbolis. Ir šiais laikais atrasti savo tapatybę belengva. Anot lietuvių filosofo L. Donskio, šiuolaikinėje sumaterialejusiosje visuomenėje vyksta darbo „fetišizmas“. Darbas siūlomas ne kaip tobulėjimo, savirealizacijos galimybė, o siekiant žmogų paversti pigia darbo jėga. L. Donskio manymu, visuomenei reikalingas ne išskirtinumas, o žmogaus nauda, todėl individu, ypač emigravus į svetimą aplinką, sunku išsaugoti savo tapatybę. Velgi tik per savirealizaciją galima išlikti savimi. Pavyzdžiui, 2005 m. Po kontraversišku rinkimų Estijoje Eskedan Tilachun dalyvavo protestuose, bet dėl politinio persekiojimo turėjo palikti gimtinę. Nors tevinę palikti buvo skaudu, tačiau dabar ji savo gyvenimą įprasmino besidalijanti savo kultūra – Eikedan Lietuvoje turi ne vieną etiopiškos kavos kavinę. Tik tai jai padėjo prisitaikyti prie gąsdinančios naujos aplinkos. Taigi, išsaugoti savo tapatybę yra sunkus uždavinys, nes koją pakisti gali pasikeitusias gyvenimo sąlygas.

Veronika Juša

Balys Sruoga

Biografinis kontekstas:

- Gimė 1896 m. Pakruojo rajone, Lietuvoje.
- Studijavo Vilniaus universitete (vėliau Leipcige ir Berlyne), domėjosi literatūra ir teatro menais.
- Dirbo mokytoju, vėliau – dramaturgu, literatūros kritiku, universiteto dėstytoju.
- 1943 m. buvo suimtas nacių ir išvežtas į koncentracijos stovyklą **Stutthof**, kur patyrė žiaurias gyvenimo sąlygas.
- Po karo grįžo į Lietuvą, tačiau netrukus mirė 1947 m. dėl ligų, susijusių su koncentracijos stovykla.

Kultūrinis ir istorinis kontekstas:

- Sruoga kūrė XX a. pirmojoje pusėje, kai Lietuva buvo okupacijų ir politinių pokyčių sūkuryje.
- Jo kūryba dažnai siejasi su **realizmu, satyra, ironija**, literatūroje nagrinėjo žmogaus moralines dilemas, socialines problemas ir tautinę tapatybę.
- Labai svarbi jo kūrybos dalis yra **stovyklose patirtų tragedijų refleksija**, ypač antisemitizmas, nacių represijos ir žmogaus išlikimo tema.

Kritikų nuomonė:

- Sruoga laikomas vienu ryškiausių tarpukario Lietuvos dramaturgų ir satyrinkų.
- Kritikai vertina jo **smegeningą ironiją, literatūrinę drąsą**, gebėjimą derinti tragediją su humoru.
- Kūriniai kaip „**Dievų miškas**“ laikomi Lietuvos literatūros šedevrais dėl unikalaus požiūrio į Holokaustą ir stovyklų patirtį.

Dokumentiniai filmai:

- 2005 m. sukurtas filmas „**Dievų miškas. Balio Sruogos memuarai**“, paremtas jo knyga „Dievų miškas“.

„Kodėl žmogus tampa žvėrimi?“

Žmogus tampa žvėrimi tada, kai įgyja per daug valdžios ir ima vadovautis savanaudiškais interesais. Gavęs vis daugiau autoriteto, individas gali prarasti savo žmogiškumo ribas, jei iš to gauna asmeninės naudos. Augant valdžiai didėja ne tik galimybės, bet ir noras dominuoti, o riba tarp žmogiško elgesio ir žiaurumo tampa itin trapi. Vienas tragiškiausių tokio virsmo pavyzdžių pasaulio istorijoje – Adolfas Hitleris. Būdamas eilinis kareivis, jis, pasinaudojęs savo ideologija ir propaganda, iškilo į stiprią valstybės valdžią. Įgijęs neribotą valdžią, Hitleris organizavo koncentracijos stovyklų sistemą, kurioje buvo nežmoniškai kankinami ir žudomi milijonai žmonių, ypač žydai. Tuo pat metu į koncentracijos lagerį pateko ir Balys Sruoga, kuris savo memuariniame romane „Dievų miškas“ aprašė įvairius neįsivaizduojamus dalykus. Duotoje ištraukoje Šveideris – kalinys, buvo paskirtas mušėju. Nors jo veidelis nedaug skyrėsi nuo kitų kalinių, Šveideris neturėjo jokio gailėstingumo, ypač naujokams. Jis juos mušdavo, su lenta per ausį, su batu per pilvą, su kumščiu. Kol šie suprasdavo, kad važiuoti turi bėgti. Šveideris savanaudiškai atsiskleidžia ir tada, kai į lagerį atvyksta geriau apsirengę kaliniai. Tokiu atveju jis staiga tampa mandagus, kad vėliau galėtų gauti materialinės naudos. Savanaudiškumas leidžia jam pamiršti kitų žmonių kančią ir pateisinti savo smurtą. Panašių pavyzdžių galime rasti ir šiuolaikiniame pasaulyje. Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas, pradėjęs karą prieš Ukrainą 2014 metais ir šiandien išplėtęs jį 2022-aisiais, parodo, kad net ir šiandien valdžią turintys asmenys gali ją naudotis neatsakingai, galvodami tik apie savo interesus. Taigi žmogus tampa žvėrimi tada, kai valdžia ir savanaudiškumas užgožia moralę, o kito žmogaus gyvybė nustoja turėti vertę.

Agnieša Kolobanova

Johanas Volfgangas fon Gėtė

J. V. Gėtė gimė 1749 m. rugpjūčio 28 d. Frankfurte prie Maino, protestantų šeimoje. Vaikystėje jis buvo mokomas namuose, daug skaitė, ypač Bibliją, o jaunystėje lankė pietistų būrelius, kuriuose buvo skatinamas jausmų ir vidinio pasaulio stebėjimas. Nuo mažens Gėtė domėjosi teatru, lankė spektaklius ir pats vaidino mėgėjiškuose pasirodymuose. Sekdamas šeimos tradicija, jis studijavo teisę, mokėsi su pertraukomis Leipcige, o 1770–1771 m. Strasbūre studijavo teisę, anatomiją ir chemiją. Ten susipažino su Johanu Gotfrydu Herderiu, kuris turėjo didelę įtaką jo mąstymui. Jaunystėje Gėtė daug keliavo, bendravo su išsilavinusiais žmonėmis, o stiprūs meilės išgyvenimai skatino jį rašyti. 1775 m. Gėtė persikėlė į Veimarą, kur praleido visą likusį gyvenimą. Jis tapo kunigaikščio Karolio Augusto draugu ir patarėju, ėjo svarbias valstybines pareigas, dalyvavo reformose, rūpinosi kultūra, švietimu ir mokslo plėtra. 1782 m. jam buvo suteiktas bajoro titulas. 1786–1788 m. Gėtė keliavo po Italiją, kur ši kelionė stipriai paveikė jo estetinį ir filosofinį mąstymą. Vėliau jis vadovavo Veimaro teatrui ir artimai bendravo su Frydrichu Šileriu. 1806 m. vedė Christiane Vulpius. Gėtė mirė 1832 m. kovo 22 d. Veimare ir buvo palaidotas šalia Šilerio.

Johanas Volfgangas fon Gėtė buvo labai produktyvus rašytojas, poetas, dramaturgas ir mąstytojas. Leipcige jis išgyveno pirmąją meilę, kurios įkvėptas sukūrė pirmuosius eilėraščius. Meilė Gėtės gyvenime tapo svarbiu kūrybinio įkvėpimo šaltiniu. Jo kūrybą taip pat įkvėpė kelionės, studijos, pietistų auklėjimas, teatro lankymas, gamta bei filosofija. Kelionės po Italiją praplėtė jo estetinį ir filosofinį požiūrį. Gėtė rašė poeziją, dramas, romanus, autobiografijas, mokslinius veikalus apie gamtos mokslus ir spalvų teoriją. Vienas garsiausių jo romanų – „Jaunojo Verterio kančios“ (1774 m.), kuris iš karto išgarsino autorių visoje Europoje. Šis kūrinys atspindi jaunatviškus jausmus, meilės kančias ir vidinį žmogaus konfliktą. Kitas svarbus kūrinys – drama „Faustas“, prie kurios Gėtė dirbo beveik visą gyvenimą, joje nagrinėjami žmogaus pažinimo troškimas, gėrio ir blogio sąveika, moraliniai ir filosofiniai klausimai.

Biografinis kontekstas: Gimė 1749 m. rugpjūčio 28 d. Frankfurte prie Maino protestantų šeimoje. Jaunystėje domėjosi teatru, skaitymu, religija ir jausmų stebėjimu. Studijavo teisę Leipcige ir Strasbūre, vėliau dirbo teismo rūmuose. Nuo 1775 m. gyveno Veimare, kur dirbo kunigaikščio patarėju ir ėjo svarbias pareigas. Kelionės po Italiją (1786–1788) stipriai paveikė jo mąstymą. Mirė 1832 m. kovo 22 d. Veimare.

Kultūrinis kontekstas: Kūryba vyko Apšvietos ir romantizmo sandūroje. Siekė derinti protą ir jausmus. Kartu su Frydrichu Šileriu formavo Veimaro klasicizmą. Domėjosi menu, literatūra, filosofija ir gamtos mokslais.

Istorinis kontekstas: Gyveno neramiais laikais: Prancūzijos revoliucija, Napoleono karai. Vokietija tuo metu dar nebuvo vieninga valstybė. Istoriniai pokyčiai skatino jį mąstyti apie žmogaus vietą pasaulyje ir visuomenėj.

Kritikų ir tyrėjų nuomonės: J. V. Gėtė dažnai vadinamas poetinio genialumo ir universalios asmenybės etalonu, tačiau jo kūriniai ne visuomet tapo lietuvių kultūros dalimi, nes vertimai į lietuvių kalbą ilgą laiką buvo prasti meniniu požiūriu (tai yra literatūros istoriko V. Kubiliaus pastebėjimas apie vertimų istoriją). Kai kurie literatūros kritikų vertinimai pabrėžia, kad „Jaunojo Verterio kančios“ herojus Verteris interpretuojamas skirtingai: vieni kritikavo jo savižudybę kaip simbolį maištui, kiti – kaip silpnumo reiškinį, todėl net ir svarbiausi Gėtės kūriniai kelia skirtingas interpretacijas. Kritikai taip pat pažymi, kad iš Gėtės kūrybos kyla sudėtingos psichologinės ir filosofinės temos – pavyzdžiui, žmogaus nepasitenkinimas pažinimu ir prieštaros žmogaus prigimtyje – kurios yra nuolat analizuojamos literatūrologijoje.

Dokumentiniai filmai apie Johanną Volfgangą fon Gėtę: „Die italienische Reise von Johann Wolfgang von Goethe“ (1981) – trumpas dokumentinis filmas, kuriame sekama Gėtės kelionė į Italiją pagal jo dienoraščius ir piešinius, pristatant jo vizitus Romoje, Neapolyje ir Pompei. „Johann Wolfgang von Goethe: Famous Authors – The Life and Work of Johann Wolfgang von Goethe“ (2006) – dokumentinis filmas apie jo gyvenimą ir kūrybą, apžvelgiantis svarbiausius jo gyvenimo etapus ir literatūrinius pasiekimus. „Goethe Light“ (2002) – dokumentika, kuri kritiškai nagrinėja, kaip Gėtės asmenybė ir kūryba buvo suvokiami ir komercializuojami Vokietijoje. „Goethe Today“ (1981) – dokumentinis filmas apie tai, kaip Gėtės literatūra ir palikimas yra suprantami bei interpretuojami dabartiniame laikotarpyje (Rytų Vokietijoje).

Drama „Faustas“: „Faustas“ – svarbiausia J. V. Gėtės drama, kurioje nagrinėjamas žmogaus pažinimo troškimas, moralinės dilemos ir gėrio bei blogio sąveika. Pagrindinis veikėjas Faustas, nepatenkintas gyvenimu, sudaro sandorį su Mefistofeliu, simbolizuojančiu blogio jėgas. Kūrinys rodo, kad tik per gėrio ir blogio sąveiką žmogus gali pasiekti tikrą pažinimą. „Faustas“ apima tiek žemišką

veiklą, tiek dvasinius išgyvenimus ir laikomas vienu sudėtingiausių literatūros šedevrų.

Tema	Aprašymas	Pavyzdys kūrinyje
Žmogiškumas	Žmogaus siekis tobulėti, pažinti save	Faustas nepatenkintas gyvenimu, ieško gilesnės prasmės
Gėris ir blogis	Moralinių sprendimų dilemos, blogio ir gėrio sąveika	Sandoris su Mefistofeliu, kaltės jausmas
Meilė ir aistra	Jausmų galia žmogaus gyvenime	Faustas ir Gretchen / Marija – meilė ir kančios
Pažinimas	Siekis universalių žinių ir patirties	Faustas mokosi, keliauja, tyrinėja pasaulį
Laisvė ir atsakomybė	Troškimų ir moralės konfliktas	Faustas išorėje laisvas, bet viduje suvokia savo veiksmų pasekmes

Ar svarbu įgyvendinti savo norus?

Norai – tai neatsiejama žmogaus dalis. Nuo antikos laikų žmonių troškimai buvo beribiai – kiekvienas dievų noras turėjo būti įvykdytas, net jei morale nebuvo paisoma. Mituose dievų įsakymai neturėjo ribų – titanas Prometėjas už pasirūpinimą žmonėmis turėjo pajauti dievo rūstybę, dėl ko ir tapo kančios ir pasiaukojimo simboliu. Šiuolaikinis žmogus taip pat daug trokšta: laimės, materialinių gerovių, būti pripažintam. Tačiau dažnai norai veda į pražūtį. Kyla klausimas: Ar svarbu įgyvendinti norus? Manau, kai žmogus racionaliai analizuoja savo norus, juos įgyvendinti yra svarbu, tačiau kai norai neapmąstyti – jie gali turėti pasekmių.

Impulsyvūs norai ir veiksmai dažnai veda destruktivumo link. Žmogus daug nori. Tačiau tikslui pasiekti imasi netinkamų priemonių. Pradedą veikti makiavelizmo principus – kai tikslas pateisina priemones. Tačiau anot Aristotelio, visur turi veikti „aukso vidurio“ principas – kiekvienas noras privalo turėti numatytas ribas. Šią mintį patvirtina Vislava Šymborska eilėraštyje „sto pociech“ (šimtas troškimų), tačiau ne visada to užtenka. Jos žmogus trokšta laimės, tiesos, amžinybės, nors pats tik pradeda pažinti tikrąjį pasaulį. Apie norus ir jų įgyvendinimus rašė ir Vokiečių rašytojas Johanas Volfgangas Gėtė dramoje „Faustas“. Gėtė buvo visapusiškai išsilavinęs, o jo proto gebėjimai neturėjo ribų. Jis studijavo daug įvairių krypčių, tokių kaip filosofija, farmacija, o kartais net praktikavo magiją. Kai žmogus daug žino, atsiranda noras praplėsti savo žinias. Toks buvo ir jo dramatos veikėjas Faustas. Fausto neapmąstytas sprendimas sutikti sandėliui du Mefistofelių kainavo jam artimo žmogaus psichinės būklės. Jo meilės aistra greitai pradingo („Dabar aistra tavy atlego,/ Tačiau užkėjo širdį jos“), o pati meilė tapo aklas. Mefistofelis pats kritikavo Fausto elgesį („Tu kaip

upokšnis tirpstant sniegui / Nesuvaldei geismų sraujos“). Vieni tik Fausto nesuvaldyta aistra tapo bėdos šaltiniu. Galiausiai Fausta klausia savęs: „Kas aš?“, vadina save „gyva grėsme, /Kuri tik nerimą ir kančią sėja“. Jis supranta, kad savo veiksmais gali pražudyti ne tik save, bet ir kitus – „jos ramybė ir taika / Privalo virti pragaras auka.“ Pagal epikūrizmo filosofiją, žmonės turi gyventi laimingai, imti viską. Ką duoda pasaulis. Vis dėl to reikia nepamiršti apie ribas ir jų laikytis. Šiuolaikiniame pasaulyje socialiniai tinklais nusiteikia prieš žmogų. Kiekvienas neapgalvotas žodis gali būti nukeltas prieš tave. Tokią situaciją vaizduoja neseniai atrasti „glamboot“ kūrėjo rasistinio pobūdžio žinutės klientui. Nors tai galėjo būti impulsyvus, neapgalvotas veiksmas, tačiau ateityje jis gali kainuoti žmogui jo karjeros. Taigi norai, kaip ir veiksmai turi būti apmąstyti, nes dažnai tampa germės šaltiniui.

Vis dėl to norai ne visada žmogų veikia neigiamai. Jei noras turi tikslą įrodyti kitiems vertybių, pasirinkimų svarbą, o žmogus ilgai analizuoja savo sprendimus, toki norą yra svarbu ir net būtina įgyvendinti. Tokie tikslai ugdo orumą bei moka priešintis visuomenei siekti savo tikslų. Romantizmo epochos rašytojas Adomas Mickevičius „Odė jaunystei“ rašė apie jaunų žmonių susibūrimo būtinumą. Jų tikslas – atgaivinti visuomenę, nes tik jaunas žmogus turi pakankamai jėgų keisti pasaulį. Pats Mickevičius Filomatų draugijoje propagavo kovą už teises, todėl savo kūryboje taip pat verčia susimąstyti. Žmogų abejojančių, giliai analizuojančių savo pasirinkimus vaizduoja ir Vincas Mykolaitis-Putinas psichologiniame-intelektualiniame romane „Altorių šešėly“. Liudas Vasaris nesijaučia laimingas būdamas kunigu, vis trokšta naujų patirčių. Eilėraščių, dramų rašymas tampa neatsiejama jo gyvenimo dalimi. Vincas Mykolaitis-Putinas pats pasirinko išsivadavimo kelią ir išstojo iš seminarijos. Savo romano veikėjui palieka ilgą išgyvenimų kelią, po kurio jis pats turėtų suprasti savo tikruosius norus. „Tylėk, dangstykis ir paslėpk svajones savo ir jausmus“ – taip skambėjo Vasario moto. Jam buvo uždrausta mylėti, rašyti ir net svajoti apie meilę. Vasaris nesijautė savimi, o tarnavimas bažnyčiai ir Dievui nesuteikdavo jam jokių gilesnių jausmų. Kai galiausiai jis išsivadavo, o jo noras išsipildė – tik tada jis pasijautė esąs laisvas ir suprato, kokia jo tikroji gyvenimo misija. Įrodyti kultūros svarbą yra taip pat svarbu. Protestas „LRT“ laidai išsaugoti vaizduoja ir šiuolaikinių žmonių norus, kuriuos verta yra įgyvendinti. Taigi, žmogui, kuris siekia rasti save, saugoti kultūrą bei savo vertybes yra svarbu įgyvendinti savo norus.

Apibendrinant galima teigti, kad kiekvienoje situacijoje yra pasirinkimas. Galima neturėti ribų ir vadovautis emocijomis, kerštu kaip ir mitologinio pasaulio dievai. Tačiau galima išsamiai analizuoti savo troškimus, tuo pačiu metu ir ugdyti asmenybę, saugoti savo vertybes, teises, orumą, bei išmokti priešintis visuomenei.

Emilija Chaczkowska

JURGIS SAVICKIS

Lietuvių diplomatas, prozos novatorius, modernistinės krypties rašytojas.

Jurgis Savickis – diplomatas ir vienas ryškiausių lietuvių prozos novatorių, individualistas, netilpęs į avangardizmo sambūrius. Gimė Ariogalos valsčiuje, mokėsi Maskvoje, Peterburge, Krokuvoje, domėjosi daile. Pirmojo pasaulinio karo metais dirbo su lietuvių pabėgėliais, vėliau tapo Lietuvos diplomatu Danijoje, Švedijoje, Norvegijoje, Olandijoje, Suomijoje, Latvijoje, atstovavo Lietuvai Tautų Sąjungoje. Aktyviai populiarino lietuvių kultūrą užsienyje, vadovavo Valstybės teatrui. Rašė noveles, kelionių apybraižas ir romaną. Svarbiausi kūriniai: „Šventadienio sonetai“, „Ties aukštu sostu“, „Raudoni batukai“, romanas „Šventoji Lietuva“. Jo proza modernistinė, estetiška, ironiška, teatrališka, nutolusi nuo moralizavimo ir „kilnių“ tikslų. Veiksmas dažnai vyksta Europos didmiesčiuose, veikėjai – kosmopolitiški, pasaulis groteskiškas ir tragikomiškas. Būdinga stebėtojo pasakotojo pozicija, kalbinė įvairovė, tarptautiniai intarpai. Savickis laikomas savitu, europietišku lietuvių literatūros reiškiniu.

DOKUMENTINIS FILMAS: LRT laidoje „Istorijos detektyvai. Plačių pažiūrų maištininkas: rašytojas ir diplomatas Jurgis Savickis“ pasakojama apie Jurgio Savickio gyvenimą ir veiklą, atskleidžiant jį kaip išsilavinusį, kosmopolitišką ir netipišką Lietuvos inteligentą. Laidoje aptariama jo kilmė iš Ariogalos apylinkių, jaunystės studijos užsienyje ir ankstyvas apsisprendimas rinktis ne praktinę profesiją, o meną ir kultūrą. Parodoma Savickio diplomatinė karjera, kai jis atstovavo Lietuvai įvairiose Europos šalyse ir aktyviai garsino Lietuvos vardą bei kultūrą. Dėmesys skiriamas ir jo asmeniniam gyvenimui – santuokai su žydų kilmės moterimi Ida bei Antrojo pasaulinio karo metu patirtai asmeninei tragedijai, kai žmona ir sūnus žuvo gėte. Laidoje taip pat pasakojama apie Savickio gyvenimą emigracijoje Pietų Prancūzijoje, ūkyje „Ariogala“, kur jis gyveno kukliai, rašė ir liko ištikimas Lietuvai iki pat mirties 1952 metais.

KONTEKSTAI: 1910 m. išspausdino pirmą kūrinį – feljetoną „Dienos kančios“. Maskvoje ir Krokuvoje studijavo dailę. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, grįžo į Peterburgą ir dirbo Lietuvių komiteto įgaliotiniu, šelpusiu nuo karo nukentėjusius lietuvius. 1919 m. pradėjo diplomatinį darbą: buvo Lietuvos reikalų patikėtinis Danijoje, vėliau Suomijoje. 1922 m. Berlyne pasirodė pirmasis poezijos rinkinys „Šventadienio sonetai“. 1927–1929 m. dirbo Užsienio reikalų ministerijoje. Kaune tuo pat metu vadovavo Valstybės teatrui. 1928 m. išleistas dviejų novelių rinkinys „Ties aukštu sostu“.

KITŲ NUOMONE APIE JURGI SAVICKĮ: Savickis sudėtingas žmogus. Mokėjo daug kalbų, daug keliavęs, daug žmonių matęs, gerai juos pažinojo.

Buvo sąmojingas, turėjo švelnios ironijos, tačiau niekad žmogaus neužgaunančios. Geras diplomatas. Maloni šypsena jo veide. Niekad nesakys nepamąstęs savo nuomonės. Ramus, tačiau linksmas. Moka stebėti žmones, jų santykius”. Taip jį apibūdino Salomėja Aleksaitė, buvusi ilgametė jo tarnaitė. Literatūrologė Loreta Mačianskaitė teigia: „Vyresnės ir vidurinės kartos skaitytojai J.Savickį menkai pažįsta, o atkurtos nepriklausomybės laikotarpiu mokiniai J.Savickio kūrybą tyrinėja jau mokykloje. Tiesa, dažnai kyla nesupratimo problemų, kai J.Savickiui taikomas ne tas skaitymo kodas. Mokiniai, o dažnai ir mokytojai, neatpažįsta jo ironijos. Panaši suvokimo problema, beje, būdinga ir Henriko Radausko kūrybos supratimui mokykloje.“ „Su J.Savickiu lietuvių literatūroje pasklinda visiškai kitoks cigarų, kvėpalų, pudros, bet ne lauko gėlių ir garuojančios žemės kvapas. Tai visiškai kitas pasaulis, kurio atmosfera su miesto vilionėmis atrodė kiek lengvabūdiška“, – pasakojo L.Mačianskaitė.

“VAGIS”: Pasakojimas prasideda namų aplinkoje. Užrūkytoj ir dūmų prileistoj gryčioj senų žmonių buvo pasakojama apie senųjų 24adi plėšikus ir pavogtus arklius. Drožinėdamas lentelę, tų pasakojimų klausėsi ir vaikas. Jis svajojo, kad dabar ateitų plėšikas. Vaikas, nežinia kodėl, plėšiką įsivaizdavo kaip kunigą. Ir vieną neįprastą dieną vagis iš tėvo tvarto pavogė arklį. Pasitelkus pagalbą, paspendus spąstus vagis buvo sučiuptas ir rastas arklys. Vagį pasodino į roges, parsivežė namo ir pririšo prie karties. Vagis buvo sumuštas. Tuomet visi išsiskirstė savo reikalais ir vagį paliko ramybėje, bet vaikas liko stovėti. Jis mąstė, kad vagis yra panašus į Kristų prikalta prie kryžiaus. Vaikas išsitraukė šiaudą ir ėmė badyti vagiui nosį. Vaiko galvoje kilo minčių chaosas, juk iš vienos pusės jam rodėsi, kad vagis yra Kristus, bet iš kitos jis supranta, kad jis yra piktadarys.

“AD ASTRA”: Kūrinio pavadinimo reikšmė: „Ad Astra“ – tai lotyniškas žodis, kuris reiškia iki žvaigždių, į žvaigždes. Šis pavadinimas panaudotas lyg ironija, jog žmogus nesugebėjo pakilti į žvaigždes, o vaidino savo kaimiečio rolę, kuris pakluso savo ego ir gyvuliškam instinktui. Šuniui ši fraze naudojama be ironijos, atvirkščiai, čia ir parodomas šuns gerumas ir atsidavimas savo šeimininkui ir kelias į žvaigždes, į rojų po mirties. Šis kūrinys nagrinėjantis moralės temas – pasakojama apie Dalbą, kuris pasiryžo atsikratyti savo seniausio šuns, tačiau įvykiai pasisuko visai kita linkme ir tas pasenęs šuo išgelbėjo jam gyvybę, bet ūkininkas apsėstas užsispyrimo ir nesuprantamo noro maištauti, šuniui neparodė jokios pagarbos ar padėkos ir vis tiek jį nuskandino.

“FLEITA”: Novelės tema – naudingumo, reikalingumo, požiūrio į žmogų, menininko likimas. Pavadinimo prasmė – metaforiškas menas – kaip vertybė,

šviesa. Atgaiva, paguoda sudėtingomis sąlygomis. Problematika – pagal ką vertinamas žmogus? Ar žmogus gali keisti savo įsitikinimus? Žmogus vertinamas tol, kol yra naudingas. Paaiškėjus, kad Žiogas neturi pinigų Viksvos ima jo nekęsti. Jie primityvūs žmonės, tačiau vis tiek priima Žiogą. Tokie kaip Viksvos nesupranta sudėtingo menininko pasaulio. Meno ir primityvumo sankirta. Menininkas nėra suprastas ir jam sunku prisitaikyti primityvioje aplinkoje. Tačiau Viksvos ir Žiogas yra lygiaverčiai. Žiogas per 18 metų nepasirūpina savimi, nesusitaupo pinigų, todėl Viksvom tenka juo rūpintis. Žiogas yra nepraktiškas. Netekęs darbo Žiogas dar nesupranta, kad jo gyvenimo būdas taip pat turėtų keistis. Žiogas taip pat yra primityvus, nemąstantis, netekęs darbo mąsto tik apie smokingą. Gyvena savo susikurtame burbule, nepriima 25adi pasaulio (aplinkos). Žiogas ir Viksvos – iš skirtingų pasaulių. Nesistengia perprasti vienas kito, atsisakyti savo įsitikinimų. Kai žmogus nenori keistis gyvenimas tik pablogėja, tampa tragikomiška 25adi š25.

„JONO GRAUŽOS NUOTYKIAI“ : Šiame kūrinyje pasakojama apie vyrą, kuris grįžęs iš užsienio į Lietuvą sutinka merginą, kuri visą gyvenimą buvo jį įsimylėjusi ir supranta, kad tikriausiai pasirinko ne tą žmogų savo gyvenime. Šiame kūrinyje buvo iškeliami meilės problema. Kuris vyras nuoširdžiai mylėjo Račienę: jos vyras ar Grauža? Kodėl Grauža 25adi, kad myli poniją? Kodėl Grauža negrįžo pas vaikus, kuriuos mylėjo? Ar teisinga, kad ponija tik po tiek metų pasakė, jog mylėjo Graužą? Kodėl žmonės dažnai pasirenka netinkamus partnerius savo gyvenime? Ar galima manyti, kad Račienę ką nors iš tiesų nuoširdžiai mylėjo? Į šiuos klausimus nebuvo atsakyta kūrinyje. Taip pat buvo iškeliami miesčioniškumo problema. Kodėl dažnai miestiečiai nesugeba atrasti pramogų kaime? Kodėl jie kaimiečius laiko labai siauro mąstymo žmonėmis ir dažniausiai jų negerbia, nes galvoja, kad jų gyvenimas yra iš tiesų labai nuobodus? Į šiuos klausimus buvo atsakinėjama kūrinyje. Taip pat buvo iškelta nepatriotiškumo problema. Kodėl Grauža visą laiką svajojo apie užsienį? Kodėl jį taip traukė išvažiuoti svetur? Kodėl tautiečiai nemyli savo gimtinės? Kodėl ryškios šviesos ir aukšti pastatai nugali tėvynės gamtos grožį ir gimtą kalbą? Į šiuos klausimus taip pat buvo atsakinėjama kūrinyje. Šiame kūrinyje parodoma meilė. Tikrai mylintis žmogus buvo Račienės vyras, kuris visą gyvenimą laukė, kol moteris pamirš savo jaunystę meilę Joną. Jis nuoširdžiai kentėjo ir tikėjosi, kad vieną dieną tokia diena ateis ir kai jos sulaukė, buvo iš tiesų labai laimingas ir dėl to tik dar labiau pamilo savo žmoną. Jis neteisė jos dėl tokių minčių, o palaikė ją taip parodydamas, 25adi š tiesų myli.

PAVYZDYS DĖSTYMO PASTRAIPOS SU JURGIO SAVICKIO KŪRINIU „AD ASTRA“.

Markas Aurelijus pasakytų: „Pirma, nedaryk nieko be priežasties ar tikslo“. Bet ką manote, Markai Aurelijau, jei šie tikslai neduoda naudos arba sukelia chaosą, jie verti tikro gyvenimo? „Per aspera ad astra“- frazė, vartojama norint pasakyti, kad atkaklus gali pasiekti bet ką. Gal Sizifui trūksta ryžto užkopti į kalną ir pasimėgauti žvaigždėtu dangumi? Bet juk ūkininkui Dalbai užsispyrimo tikrai nestinga. Atsikėlęs šventadienio rytą nusprendžia pakeisti pasaulį, nukeliauti į žvaigždes. Bet ar per kančias? Šuns įstūmimas į eketę Dalbai didelių kančių tikrai nesukėlė. Tačiau „šuva ne tik nenuskendo“- pats reformatorius atsidūrė jo vietoje. Žmonės planuoja, o Dievas juokiasi, šiuo atveju Dalba planavo, o J. Savickis nusprendė pasijuokti iš sukurto „herojaus“. Šioje novelėje autorius ironizuoja tokius modernius žmones, kurie susikuria visuomenėje autoritetą, bet nesugeba įgyvendinti savo išsikeltų tikslų (arba tie tikslai apgailėtini). Galbūt šis Dalbos ridenamas akmuo buvo per didelis ir tai sutrukdė pasiekti žvaigždes? Ar žvaigždės buvo per žemai? Gal žmonės planuoja, o Dievas juokiasi? Juk ir pats Jurgis Savickis visą gyvenimą norėjo tapti dailininku. Paradoksalu- dailininku tapo jo sūnus, o jis pats lietuvių prozos novatoriumi. Tačiau visuomenėje, kurioje vis dar vyravo agrarinė kultūra, šis intelektualas liko nesuprastas, o jo novelės šokiravo ir neretai piktino skaitytojus. Reformatorių, kaip ūkininkas Dalba būta visais laikais. Ypač jų pagausėjo XX amžiuje, tačiau pastarieji keitė ne tik savo gyvenimus- norėjo iš pamatų „patobulinti“ viso pasaulio santvarką. Pavyzdžiui, V. Lenino pradėta ir J. Stalino tęsiama pasiūlinė socialistinė reforma. Taip pat permainų būta ir Vakarų Europoje, kurioje bandyta „išvalyti“ tautas ir atskirti pelus nuo grūdų. Bet ar šios reformos pavyko? Ne, šie užmojai buvo „per dideli“- novatorių ridenamas akmuo buvo per sunkus ir sutraiškė juos pačius. Deja, ir daugelį kitų. Tikslai, kurių siekiame griaunant ar naikinant, gali sužlugdyti, kaip nutiko daugeliui XX a. reformatorių dalbų, gali sukelti chaosą ne tik mumyse, bet ir visuomenėje. Ką apie tai pasakytum Markai Aurelijau? Tu pasakytum: „Antra, nedaryk nieko, kas neduotų naudos visuomenei“.

Kornelija Davidovičiūtė

Kristijonas Donelaitis (1714–1780)

BENDROJI INFORMACIJA:

Kristijonas Donelaitis (1714–1780) – lietuvių grožinės literatūros pradininkas, evangelikų liuteronų kunigas, apšvietos epochos atstovas Mažojoje Lietuvoje. Gimė Lazdynėliuose, netoli Gumbinės, didžiąją gyvenimo dalį praleido Tolminkiemyje. Jis pirmasis sukūrė didelės apimties meninį kūrinį lietuvių kalba ir įrodė, kad lietuvių kalba tinka aukštajai literatūrai.

BIOGRAFINIS KONTEKSTAS:

Kristijonas Donelaitis – lietuvių rašytojas, poetas, evangelikų liuteronų kunigas. Gimė Mažojoje Lietuvoje, valstiečių šeimoje. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kur mokėsi teologijos, klasikinės literatūros, kalbų. Didžiąją gyvenimo dalį dirbo kunigu Tolminkiemyje. Be kūrybos, jis domėjosi muzika, mechanika, pats gamino instrumentus. Gyvendamas kaimo aplinkoje, gerai pažino valstiečių gyvenimą, papročius ir buitį – tai tapo jo kūrybos pagrindu.

ISTORINIS KONTEKSTAS:

XVIII a. Prūsijoje lietuviai valstiečiai patyrė germanizaciją, socialinę nelygybę ir spaudimą atsisakyti gimtosios kalbos. Donelaitis gyveno Prūsijos valstybėje, kur lietuviai buvo spaudžiami germanizacijos. Keitėsi kaimo gyvenimas: į Mažąją Lietuvą kėlėsi vokiečių kolonistai, silpnėjo senieji lietuvių papročiai. Šios permainos atsispindi Donelaičio kūryboje – jis gina lietuvių valstiečių gyvenimo būdą, kalbą, papročius, kritikavo ponų savivalę ir moralinį nuosmukį.

KULTŪRINIS KONTEKSTAS:

XVIII a. Mažojoje Lietuvoje lietuvių kalba buvo vartojama kasdienybėje, bet aukštesnėje kultūroje dominavo vokiečių kalba. Donelaitis sąmoningai kūrė lietuvių kalbą, parodydamas, kad ji tinkama grožinei literatūrai. Jo kūryba siejasi su Apšvietos epocha – pabrėžiamos moralinės vertybės, darbas, pareiga, tvarka, doras gyvenimas. Taip pat svarbus ryšys su liaudies tradicijomis.

PASAULĖŽIŪRA IR VERTYBĖS:

Donelaičio pasaulėžiūra siejasi su apšvietos idėjomis – pabrėžiami protas, tvarka, pareiga ir dorovė. Poetas tikėjo Dievo nustatyta pasaulio tvarka, kritikavo tinginystę, girtavimą, svetimų papročių mėgdžiojimą ir idealizavo darbštų, dorą valstietį.

POEMA „METAİ“:

Svarbiausias Donelaičio kūrinys – poema „Metai“, pirmasis lietuvių epinis kūrinys, parašytas hegzametru. Ją sudaro keturios dalys: „Pavasario linksmybės“, „Vasaros darbai“, „Rudenio gėrybės“ ir „Žiemos rūpesčiai“. Poemoje

vaizduojamas XVIII a. lietuvių valstiečių gyvenimas, darbas, buitis ir santykis su gamta.

TEMOS IR IDĖJOS:

Poemoje pabrėžiama darbo vertė, dorovė ir Dievo nustatyta tvarka. Gamtos ciklas simbolizuoja žmogaus gyvenimą. Kritikuojami neteisingi ponai, smerkiami tinginiai ir išryškinamos valstiečių moralinės vertybės.

KALBA IR STILIUS:

„Metų“ kalba gyva, artima liaudies šnekai, gausu patarlių, priežodžių, ironijos ir satyros. Veikėjai nėra individualūs – jie atstovauja socialiniams tipams, todėl kūrinys turi pamokantį pobūdį.

REIKŠMĖ LIETUVIŲ KULTŪRAI:

Kristijono Donelaičio kūryba padėjo pamatus lietuvių literatūrai ir tapo svarbiu XVIII a. lietuvių valstiečių gyvenimo liudijimu. Jo darbai parodė, kad paprasto žmogaus gyvenimas ir gimtoji kalba gali būti didžiosios literatūros pagrindas.

KRITIKŲ NUOMONĖ

Literatūros kritikai Kristijoną Donelaitį laiko lietuvių grožinės literatūros pradininku. Jo poema „Metai“ vertinama kaip pasaulinio lygio kūrinys. Kritikai pabrėžia tikrovišką valstiečių gyvenimo vaizdavimą, gyvą liaudišką kalbą, satyrą, moralinius pamokymus. Taip pat išskiriama jo gebėjimas jungti epinį pasakojimą su lyriniais gamtos vaizdais.

KĄ PARAŠĖ- IŠSAMENĖ SANTRAUKA

Svarbiausias Kristijono Donelaičio kūrinys – poema „Metai“, sudaryta iš keturių dalių: „Pavasario linksmybės“, „Vasaros darbai“, „Rudenio gėrybės“ ir „Žiemos rūpesčiai“. Kūrinys vaizduoja lietuvių valstiečių gyvenimą per metų laikų kaitą. Poemoje aprašomi kasdieniai darbai – žemdirbystė, buitis, šventės, rūpesčiai. Donelaitis giria darbščius, dorus, Dievą gerbiančius žmones, o tinginius, girtuoklius ir išpuikusius ponus kritikuoja. Kūrinys moko dorovės: gyventi sąžiningai, laikytis tradicijų, gerbti gamtos tvarką. Gamta poemoje suvokiama kaip Dievo sukurta tvarkinga sistema, kurioje žmogus turi rasti savo vietą. „Metai“ ne tik meninis kūrinys, bet ir lietuvių valstiečių gyvenimo dokumentas, atskleidžiantis to meto socialines problemas, tautinę tapatybę ir moralines vertybes.

INTERPRETACIJA

Bėgančio laiko prasmės K. Donelaičio "Metų" ištraukose

Bėgantis laikas yra neatsiejama žmogaus gyvenimo dalis. Jis suskirsto gyvenimą į įvairius etapus, kurių kiekvieno paskirtis pažinti pasaulį. Metams slenkant žmogus pamažu įgyja išminties, ji sukaupiama tik su amžiumi. Kaip savąjį gyvenimą nugyventi renkasi kiekvienas. Vieni gyvena dėl Dievo, kiti dėl artimųjų, galbūt kas nors tiesiog mėgaujasi gyvenimu, stebėdamas aplinką, neturėdamas aiškių tikslų. K. Donelaičio būrai yra darbštūs žmonės, gyvenantys itin prasmingai. Ištraukose būrai pasakoja, kaip sparčiai prabėgo jų gyvenimas, dalijasi nostalgija praeičiai, jaunystei.

K. Donelaičio epinėje-didaktinėje poemoje "Metai" itin akcentuojama sunkaus darbo svarba. Žmogaus gyvenimas yra skirtas darbui ir jis prabėga dirbant. Poemos veikėjų Lauro, Enskio ir Selmo žodžius jungia ta pati tema praeities sureikšminimas. Gyvenimas yra trumpas, greitai prabėga, o į praeitį belieka tik pažvelgti iš tolo. Būrai Lauras ir Selmas prilygina gyvenimą pumpurui, kuris pamažu išsiskleidžia ir parodo savo tikrąjį grožį. Selmas taip pat pabrėžia, kad tiek ponų, tiek būrų gyvenimas prasideda nuo tokio pat pumpuro - tiek ponai, tiek būrai gimsta vienodi, o socialinė atskirtis atsiranda daug vėliau. Pumpuro skleidimasis simbolizuoja jaunystę, o tam, kad jis išsiskleistų, reikalingas laikas. Lauro žodžiuose pumpuro analogija labiau susijusi su gyvenimo pabaiga, kai pumpuras peržydi ir nuvysta. Pats pumpuras čia pasirinktinai neatsitiktinai, nes jis įpavidalina gyvenimo trapumą, grakštumą, pažeidžiamumą. Taip pat tekste šią savybę atskleidžia ir Lauro pasakymas apie laukų žoleles. Žodžiai "Taigi matai, kaip žmogiškas trumpintelis amžis / Žydinčioms ir krintrančioms prilygsta žolelėms" dar kartą parodo, kaip lengvai ir kaip greitai pasibaigia žmogaus gyvenimas. Nors Lauras labiau akcentuoja gyvenimo trapumą, Selmas ypač atkreipia dėmesį į amžėjimo aspektą bei žvelgimą į praeitį, jaunystę. Jis kreipiasi į jaunąją kartą vyresniųjų žmonių vardu: "Mes, surukę diedai, mes gi, kuproti nabagai, / Mes taip jau, kaip jūs, ant ūlyčių šokinėjom." Taip jis išryškina amžių ir brandą kaip dar vieną bėgančio laiko savybę. "Ak, kaip veikiai žmogiškos nudyla dienele!" - šiais žodžiais Selmas pabrėžia, kaip greitai laikas pralekia. Pavartotas vaizdingas veiksmažodis "nudyla" nusako sumažėjimą, nutrupėjimą, tarsi gyvenimas pamažu trumpėtų, vietoje to, kad eitų. Šis "dilimas" primena gyvenimą, prabėgusį dirbant, tarsi šis gyvenimas nusidėvėtų. O Enskys tekste kalbasi su mylimu peiliu. Šis peilis jau pasenęs ir artimas širdžiai, todėl Enskys į jį netgi kreipiasi "brolau širdings", tarsi tai būtų jam brangus žmogus. Enskys, taip pat kaip ir Lauras bei Selmas, kalba iš brandaus amžiaus žmogaus perspektyvos ir su gauduliu žvelgia į praėjusį gyvenimą. Jis mato ir nujaučia artėjančią gyvenimo pabaigą, tai išreiškia žodžiais:

tuojaus man giltinė rodos," tarsi įsivaizduodamas ateinančią mirtį. Jo peilis jam svarbus todėl, kad su juo jis praleido daug metų, taigi, žinant, koks būrams svarbus darbas, užėmė svarbią vietą jo gyvenime. Enskys peilį personifikuoja, kalbasi su juo kaip su draugu, nes juos sieja nuovargis ir senatvė. Iš šių trijų ištraukų galima padaryti išvadą, kad bėgantis laikas K. Donelaičio "Metuose" atsiskleidžia kaip jaunystės ilgesys. Ištraukose akcentuojamas nuovargis, nebepajėgimas dirbti. Bėgantis laikas kelia sielvartą, nes atima jėgas ir belieka tik ilgėtis savo praėjusio gyvenimo. Nepaisant to, galima teigti, kad poema "Metai" atspindi gyvenimo džiaugsmą - "Metų" žmogus vargsta ir džiaugiasi, užmiega ir pabunda jausdamasis tvarkingo ir prasmingo kosmoso dalimi, jis gyvena ir miršta ta tvarka pasitikėdamas. Lauro, Enskio ir Selmo žodžiai veda į tą patį aspektą - nenumaldomą, nesustabdomą laiko tekumą. Jie yra susitaikę su gyvenimo pabaiga, nes priima gyvenimą kaip Dievo duotybę.

Apibendrinant galima teigti, kad K. Donelaičio "Metuose" bėgantis laikas siejamas su apmąstymais apie gyvenimą, su jaunystės ilgesiu sulaukus senatvės bei žmogaus laikinumu šioje žemėje. Brandaus amžiaus "viežlybieji" būrai - Lauras, Selmas ir Enskys - su didele pagarba, bet labai intymiai žvelgia į gyvenimą, atliktus darbus ir prarastas jėgas. Selmas ir Lauras gyvenimą lygina su pumpuru, kuris skleidžiasi iki kol peržydi, o Enskys savo prabėgusį gyvenimą sieja su savo peiliu, kuris yra nudilęs, kaip ir jo jėgos. Taigi, K. Donelaičio "Metų" "viežlybujų" būrų žinutė aiški branginti ir vertinti gyvenimą bei nugyventi jį prasmingai, nes jis be galo trumpas.

Daniela Basiul

Maironis (Jonas Mačiulis)

Biografinis kontekstas:

Maironis (tikr. Jonas Mačiulis, 1862–1932) – vienas svarbiausių lietuvių tautinio atgimimo poetų, katalikų kunigas, literatūros profesorius, visuomenės veikėjas. Jis gimė Pasandravio dvare, netoli Raseinių, valstiečių bajorų šeimoje. Pradinį išsilavinimą gavo namuose, vėliau mokėsi Kauno gimnazijoje. Studijavo Kauno kunigų seminarijoje, o vėliau – Sankt Peterburgo dvasinėje akademijoje, kur įgijo teologijos mokslų daktaro laipsnį. Baigęs studijas, Maironis dirbo dėstytoju Kauno kunigų seminarijoje, vėliau tapo jos rektoriumi. Jis aktyviai dalyvavo kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, rėmė lietuvių kalbos vartojimą Bažnyčioje, prisidėjo prie tautinio sąmoningumo ugdymo. Nors buvo dvasininkas, jo kūryboje svarbi vieta teko ne tik religiniams, bet ir tautiniams, istoriniams, asmeniniams išgyvenimams.

Istorinis kontekstas: Maironio gyvenimas ir kūryba sutapo su sudėtingu Lietuvos istorijos laikotarpiu – XIX a. pabaiga ir XX a. pradžia. Lietuva tuo metu buvo Rusijos imperijos sudėtyje, galiojo spaudos draudimas (1864–1904), vyko aktyvus lietuvių tautinis atgimimas. Šiuo laikotarpiu formavosi moderni lietuvių tauta, stiprėjo siekis išsaugoti kalbą, kultūrą ir istoriją. Maironis savo kūryboje rėmėsi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės praeitimi, idealizavo didingą istoriją, kvietė tautą atgimti dvasiškai ir politiškai. Jo poezija tapo savotišku moraliniu ir patriotišku orientyru, skatinusiu pasipriešinimą nutautinimui ir pasyvumui. Istoriniai motyvai, kovos už laisvę idėjos buvo ypač svarbios jaunajai kartai.

Kultūrinis kontekstas: Kultūriniu požiūriu Maironis laikomas lietuvių romantizmo viršūne. Jo kūryba sujungė romantinį jausmingumą, idealizmą su realistiniu istorijos suvokimu. Jis rėmėsi Europos romantizmo tradicija, ypač Adomo Mickevičiaus kūryba, tačiau išlaikė savitą, lietuvišką poetinį balsą. Maironis prisidėjo prie lietuvių bendrinės kalbos stiprinimo, poezijoje įtvirtino sklandų, muzikaliai skambantį eilėraščių. Jo tekstai buvo lengvai įsimenami, todėl tapo dainomis, giesmėmis, buvo plačiai skaitomi ir deklamuojami. Tai padėjo poezijai pasiekti ne tik išsilavinusius sluoksnius, bet ir paprastus žmones.

Ką parašė Maironis:

Svarbiausias Maironio kūrybos rinkinys – „**Pavasario balsai**“ (pirmasis leidimas 1895 m.). Tai patriotinės, lyrinės ir istorinės poezijos rinkinys, nuolat pildytas ir redaguotas. Jame išreiškiama meilė tėvynei, gamtai, istorijai, jaunystei, taip pat religiniai apmąstymai. Žymiausi eilėraščiai: „**Lietuva brangi**“ – patriotinė odė tėvynei, pabrėžianti gamtos grožį ir tautos dvasią. „**Trakų pilis**“ – istorinis eilėraštis, kuriame apmąstoma Lietuvos praeities didybė ir dabarties nykumas.

„**Oi neverk, matušėle**“ – kūrinys apie motinos skausmą, išleidžiant sūnų kovoti už tėvynę. „**Kur bėga Šešupė**“ – lyrinis eilėraštis, siejantis gamtos vaizdus su tautiniais jausmais.

Kritikų nuomonė:

Literatūros kritikai Maironį vertina kaip lietuvių tautos dainių ir vieną svarbiausių nacionalinės literatūros kūrėjų. XX a. pradžioje jis buvo laikomas beveik neprilygstamu autoritetu. Vėlesni kritikai pabrėžė jo poezijos patosą, romantinį idealizmą, kai kur – retorinį pakilumą. Tokie literatūrologai kaip Vincas Mykolaitis-Putinas, Viktorija Daujotytė pabrėžė, kad Maironio kūryba suformavo lietuvių lyrikos tradiciją, nustatė patriotinės poezijos kanoną. Nors modernistai kartais kritikavo jo kūrybą dėl tradiciškumo, Maironio reikšmė tautinei savimonei ir literatūrai išliko neabejotina.

Dokumentiniai filmai ir atminimas:

Apie Maironį sukurta keletas dokumentinių filmų ir televizijos laidų, skirtų jo gyvenimui ir kūrybai. Dažniausiai jie rodomi per Lietuvos nacionalinę televiziją, minint jubiliejus. Taip pat veikia **Maironio lietuvių literatūros muziejus** Kaune, kuriame saugomas jo palikimas, rengiamos parodos ir edukacijos.

Patrik Bobin

Vincas Krėvė-Mickevičius

Biografinis kontekstas: XIX a. pabaiga – XX a. vidurys, gimė 1882 m. spalio 19 d. Subartonyse, Dzūkijoje, valstiečių šeimoje. Jis buvo lietuvių literatūros klasikas, prozininkas, dramaturgas, profesorius ir politinis veikėjas.

Asmenybės bruožai ir tėviškės ryšys: V. Krėvė visą gyvenimą išliko dzūkas – mylėjo savo kraštą, žmones, gamtą ir istoriją. Jis vertino tėviškės papročius ir kaimo išmintį, Dzūkijos pušynus ir kalvas. Subartoniškiams jis liko „mūsų Vinculis“. Rašytojas padavime „Milžinkapis“ apie savo tėviškę rašė: „Daugel mūsų tėvynėje yra puikių ir gražių vietų, daugel yra šalių, kurios pagarsėjo senų tėvėlių darbais, bet tarp jų visų gražiausia ir garsiausia Dainavos šalis...“ [4, p. 57].

Apie ką „Skirgaila“?: Istorinė keturių dalių drama „Skirgaila“ – labiausiai Vakarų dramos kanonus atitinkantis V. Krėvės veikalas, žmogaus egzistencijos ir pasaulėžiūros problemomis, tragiškojo herojaus paveikslu bei dramatinio veiksmo įtampa artimas Šekspyro kūrybai. Kūrinyje atkuriami Viduramžių Lietuvos laikai (remarkose stiliu suotai vaizduojama senovinė aplinka – nedažytos ažuolinės skobnys, žvėrių kailiai, rago taurės, ant sienų kabo ginklai; veiksmas vyksta Vilniaus Aukštojoje pilyje, išskyrus trumpą sceną Šventaragio slėnyje), vyrauja rūsti Viduramžių atmosfera. Bet kai kurios kūrinyje keliamos problemos aktualios iki šiol (pvz., Lietuvos kultūrinio savitumo likimas Europoje).

ISTORINIS KONTEKSTAS: Dramoje „Skirgaila“ veiksmo laikas tiksliai nenurodytas, tik pabrėžiama, kad veiksmas vyksta senovės Lietuvoje. Personažų vardai (Skirgaila, Jogaila) leidžia suprasti, kad kalbama apie XIV a. antrą pusę – Lietuvos viduramžius. Tuo metu Lietuvos padėtis buvo sudėtinga. Kai Jogaila 1386 m. tapo Lenkijos karaliumi, Lietuva, neturėdama stiprių valstybinių institucijų, silpo ir grėsė tapti provincija. Jogaila, negalėdamas valdyti Lietuvos iš Krokuvos, 1387 m. paskyrė Skirgailą savo vietininku Vilniuje, o šis pažadėjo ištikimybę Lenkijos karūnai. Tačiau Skirgaila nesugebėjo suvienyti Lietuvos, tai apie 1400 m. pavyko tik Vytautui. Skirgaila mirė 1397 m., manoma, buvo nuuodytas. Skirgaila buvo prieštaringa asmenybė: galimai prisidėjo prie Kęstučio žūties, kariavo su kryžiuočiais, bet nepasitikėjo Vytautu, kuris tuo metu bendravo su Ordinui. Jis siekė išsaugoti Lietuvos savarankiškumą, nors spaudė lenkai ir vokiečiai. XIV a. pabaigoje Europa jau buvo krikščioniška, turėjo raštą, teismus, mokyklas ir literatūrą, o pagoniška Lietuva to neturėjo. Todėl vienintelis kelias buvo krikštas. 1387 m. Jogaila pakrikštijo Lietuvą, išskyrus Trakus ir Žemaitiją. Nors kryžiuočiai krikšto nepripažino, 1389 m. popiežius Urbonas VI pripažino Lietuvą katalikiška šalimi.

PROBLEMOS: Kaip Lietuvoje po krikšto, visai naujoje situacijoje buvo sprendžiami ištikimybės, tikėjimo, žmoniškumo, valstybingumo klausimai, kaip tų klausimų susipynimas atsispindėjo žmonių charakteriuose; Skirgailos-žmogaus ir valdovo, atsidūrusio pagonybės ir krikščionybės kryžkelėje, tragedija.

PAGRINDINĖ MINTIS: Žmoniškumas turi būti žmonių širdyse. Sena yra nebetinkama; norint eiti į priekį, reikia siekti to, kas nauja.

Epochos kontekstas: Vincas Krėvė-Mickevičius gyveno laikais, kai Lietuva patyrė daug istorinių išbandymų: nuo Rusijos imperijos valdžios iki nepriklausomybės kovų ir tarpukario kultūrinio atgimimo. Vėliau jo gyvenimą paveikė Sovietų ir nacistų okupacijos, dėl kurių teko emigruoti. Šie įvykiai atsispindėjo ir jo kūryboje.

Kritikų nuomonės apie Vincą Krėvę-Mickevičių: Vanda Zaborskaitė – literatūros tyrėja „Visa jo kūrybos svoris tenka šimtmečio pirmiesiems dvidešimčiai metų. To laiko kūriniais remsis jo didžiulis literatūrinis autoritetas iki gyvenimo pabaigos.“ Ji mato Krėvę kaip vieną svarbiausių XX a. pradžios lietuvių autorių, kurio kūryba labai praturtino literatūrą. Albertas Zalatorius – literatūros tyrėjas „Krėvė vienodai stiprus tiek moralinio, tiek romantinio, tiek realistinio stiliaus kūrinuose...“ Akcentuoja Krėvės universalumą ir filosofinius apmąstymus, jo kūryba nagrinėja žmogaus ir pasaulio temas.

Dokumentiniai filmai: „Vincas Krėvė-Mickevičiaus memorialinis butas“, „V. Krėvė-Mickevičiaus memorialinis muziejus Subartonyse.“, „Rašytojai tarp miesto ir kaimo. Vincas Krėvė-Mickevičius“

Rašinys: Kaip žmogų išbandė valdžia?

Jau skandinavų mitologijoje pasakojama, kaip dievą Lokį neigiamai paveikė valdžia. Iš pradžių Lokis buvo gudrus ir išradingas dievas, dažnai padedantis kitiems dievams. Tačiau, siekdamas didesnės galios, jis tapo klastingas ir pavojingas. Jo veiksmai, tokie kaip Baldur (šviesos dievo) nužudymas ir dalyvavimas Ragnarok (pasaulio pabaigoje), kai jis išlaisvino iš grandinių milžinus ir vedė juos į mūšį prieš kitus dievus. Ši kova baigėsi pasaulio sunaikinimu. Tokį mito siužetą senovės žmonės sukūrė remdamiesi tikrove, kurioje būta žiaurių kovų dėl galios. Tačiau ar visais atvejais buvimas valdžios atstovu žmogų paverčia despotu? Gal yra tokių, kurie sugeba išlaikyti išbandymą valdžia?

Visų pirma žmogus, priėjęs prie valdžios, nors ir galvodamas apie savo valstybės interesus, dažniausiai kažkodėl pradeda elgtis destruktiviai kitų atžvilgiu. Taip gali atsitikti dėl to, jog „aukšti postai ir rangai – tai ne kas kita, kaip bedugnis sumaištis vandenynas“. Tai didžiojo ispanų mąstytojo M. de Servanteso

žodžiai, pasakyti jo legendinio personažo Don Kichoto. Todėl dažnas, neatlaikęs tos sumaišties, imasi žiaurumo. Toks veikėjas vaizduojamas ir V. Krėvės dramoje „Skirgaila“. Nagrinėjamoje ištraukoje LDK kunigaikštis Skirgaila verčia kunigaikštę Oną Duonutę tekėti už jo. Pats Skirgaila elgiasi grubiai. Tai matome iš remarkų: „šiurkščiai nutvėręs kunigaikštę už rankos“, „suspaudęs stipriau ranką, jog kunigaikštę net surinka“. Negana to, valdovas nepagarbiai įžeidinėja lenkų šventiką Joną Skarbeką ir, nors gerbia jo drąsą priešintis, priverčia, grasindamas nužudymu, įvykdyti ne meile grįstą santuoką. Ona Duonutė, Lietuvos valdovų duktė, ištraukoje vaizduojama kaip drąsi, nebijanti priešintis valdovo sprendimui. Ji netgi niekina nuožmų valdovą, sakydama jam tai į akis, jog verčiau būsianti „paskutinio smirdo verge“ negu jo žmona. Tačiau jos likimas, kaip ir daugelio netgi kilmingų tų laikų moterų, – paklusti niūraus ir pikto valdovo galiai. Taigi anksčiau ar vėliau tokio valdovo pilis, pasak istoriko M. Kvietkausko, yra pasmerkta griūti, ir tik jis kaltas dėl to, nes nesugebėjo išlikti žmogumi. Tarsi politiko, filosofo Makiavelio aprašytas valdovas Skirgaila manipuliuoja žmonėmis, šeimą paverčia galios įrankiu, niekina tradicines vertybes, visai kaip vėlesnių laikų imperatoriai ir diktatoriai, kurie turėjo ambicijų užkariauti visą Europą, iškelti savo rasę kaip vienintelę ar priversti šlovinti savo asmenį. O ką tai atnešė paprastiems žmonėms? Pasaulinius karus, tremtis, koncentracijos stovyklas, genocidą... Taigi asmuo negali išlaikyti išbandymo valdžia, jei jis, pasak kito Krėvės kūrinio veikėjo Skurdulio, priverčia kitus kentėti, nes tai jau žmogaus nuopuolio istorija.

Kita vertus, žmogus valdžioje turi galimybę tapti tikru valstybės lyderiu ir kartu išlaikyti žmogiškumą bei moralę net būdamas viršūnėje. Jis nebijo rizikuoti ir siekti teisingumo, netgi jeigu tai reikalauja stoti prieš galingus priešininkus. Tokiu drąsiu valstybės atstovu tapo Jonas Baldvinas Hannibalssonas – buvęs Islandijos užsienio reikalų ministras. Jo vadovavimo laikotarpiu Islandija tapo pirmąja valstybe, oficialiai pripažinusia Lietuvos, Latvijos ir Estijos nepriklausomybę, o 1991 metų sausio mėnesį, kai sovietų kariuomenė žudė žmones prie televizijos bokšto, jis atvyko į Lietuvą palaikyti jos vadovų ir piliečių. Apie šį politiką sužinojau iš televizijos projekto „Lietuvos garbė“ ir sužavėjo ta mažos valstybės, bet didžio žmogaus – politiko drąsa ir žmogiškumas. Tai mūsų dabarties istorija, o ar yra tokių valdžios atstovų, pavaizduotų literatūroje? Kreontas, Klaudijus, Mindaugas, Skirgaila... Jie skirtingų šalių rašytojų išaukštinti, bet ar išlaikę išbandymą valdžia? Ne karalių, bet valdžios atstovą pavaizdavo nacionalinės literatūros pradininkas Kristijonas Donelaitis savo poemoje „Metai“. Vyžlaukio valsčiaus seniūnas Pričkus yra atsakingas už būrų bendruomenės priežiūrą ir tvarkos palaikymą. Pričkus vaizduojamas kaip doras, darbštus ir teisingas žmogus, kuris rūpinasi savo bendruomenės gerove. Jis kovoja su įvairiomis socialinėmis problemomis, tokiomis kaip tinginystė, vagystė ir girtuokliavimas. Taip pat kritikuoja ponų gyvenimo būdą, tačiau taip pat griežtai vertina ir savo bendruomenės narių elgesį, skatindamas juos gyventi dorai ir sąžiningai. Skatina būrus išlaikyti savo tradicijas, kalbą ir papročius, nepaisant

svetimos kultūros įtakos (Prūsijos). Ir nors yra ponų samdytas, jis neskriaudžia baudžiauninkų: neniekina, nemuša, nebaudžia kaip kiti literatūroje pavaizduoti prievaizdai (Dumbrauckas iš J. Biliūno apsakymo ar iš dalies Rapolas Geišė iš Vaižganto apysakos). Taigi, nepaisant išorinio spaudimo ir iššūkių, žmogus, pasiekęs valdžios viršūnę ir gyvendamas pagal moralines normas, gali išlaikyti išbandymą valdžia.

Taigi nuo valdovų žmogiškumo priklauso, ar pasaulis klestės, ar bus sunaikintas. Jeigu valdžios atstovas, anot politiko V. Havelo, nuolat save kontroliuoja ir žvelgia į save kritišku žvilgsniu iš šalies, tai jis turi galimybę būti gerovę savo valstybės piliečiams ar bendruomenės nariams kuriančiu žmogumi. Tačiau jei valdovą užvaldo grobuoniški tikslai, tai skandinavų mito siužetas gali virsti realybe.

Sandra Ivanova

Vincas Mykolaitis-Putinas

Kas?: Vincas Mykolaitis-Putinas – modernizmo epochos lietuvių poetas, prozininkas, dramaturgas ir literatūros kritikas. Studijavo Seinų kunigų seminarijoje, tačiau vėliau atsisakė kunigystės. Laikomas vienu svarbiausių lietuvių literatūros atsinaujinimo kūrėjų. Žymiausias jo kūrinys – romanas „**Altorių šešėly**“, kuriame vaizduojami žmogaus vidiniai išgyvenimai ir dvasinės dilemos. Dėstė universitete ir rašė literatūros kritikos bei teorijos darbus. Rašė poeziją, romanus, dramas, mokslo darbus bei esė.

Kontekstai

<i>Biografinis</i>	<i>Kultūrinis</i>	<i>Istorinis</i>
Poetas, rašytojas, kunigas, psichologinio – intelektualinio romano „Altorių šešėly“ autorius.	Realizmas – modernizmas, nepriklausoma Lietuva, suaktyvėjo kultūrinis gyvenimas.	Spaudos uždraudimas ir jos panaikinimas, I pasaulinis karas, nepriklausomybė, okupacijos, II pasaulinis karas.

Nuomonė apie jį

- *Vytautas Kubilius - literatūros kritikas*: pabrėžė Mykolaičio-Putino vaidmenį formuojant lietuvių simbolistinę lyriką, suteikiant jai emocinės jėgos ir literatūrinės reglamentacijos. Teigė: „Putinas pirmasis lietuvių romane taip giliai ir nuosekliai atskleidė žmogaus dvasinę dramą.“
- *Pažįstami ir artimieji*: muzika buvo giliai paveikusi jo kūrybą, nemėgo politikos, mėgo būti vienas ir gamtą, išgyveno vidinius konfliktus su aplinka.
- *Studentai*: įdomiai dėstė, mokė literatūriškai mąstyti, buvo mandagus ir visada rūpindavosi savo studentais.
- *Poetai*: teigė, kad buvo puikus, tačiau uždaras žmogus.

Dokumentiniai filmai

Filmas: Vieno būto istorija. Vincas Mykolaitis - Putinas

Režisierius: Juozas Javaitis

Apie ką?: Dokumentinis filmas pasakoja apie Vinco Mykolaičio-Putino gyvenimą ir kūrybą per butą Vilniuje, Tauro gatvėje, kuriame jis gyveno nuo 1947 iki 1967 metų. Pasakojama, kad jo kūryboje atsirado katastrofinių ženklų prasidėjus okupacijoms. Jo darbuose atsispindėjo kančia ir skausmas, kurių nepraleido nei vienas iš okupantų (vokiečiai ir

rusai), nes tuo metu spauda buvo cenzūruojama. Šiuo laikotarpiu žmonės po okupacijos eidavo slėptis pas jį į butą ir turėjo galimybę pasipasakoti. Jis buvo deputatas, profesorius ir rašytojas – kruopštus, dosnus, pagalbus žmogus, tačiau labai prastos sveikatos. Su savo tėvais turėjo sudėtingus santykius, nes atsisakė kunigystės, o tėvai labai norėjo, kad taptų kunigu. Vedęs Emiliją Kedaraitę, kuri visiškai rūpinosi buitimi. Turėjo ryšį su jauna mergina Kostkevičiūte, kuri tapo jo mūza. Laidojimo dieną Čiurlionio gatvėje susirinko didelė žmonių minia, o jis palaidotas Rasų kapinėse.

Filmas: Einu patsai vienas pramintu taku... Apie V. Mykolaitį Putiną

Režisierius: D. Adomonytė

Apie ką?: Filmą atspindi Vinco Mykolaičio-Putino gyvenimo ir kūrybos kelią, jo santykį su lietuvių kultūra ir literatūra, bei perteikia rašytojo asmenybės sudėtingumą bei palikimą per vaizdus, archyvus ir pasakojimus.

Psichologinis intelektualinis romanas „Altorių šešėly“

Vinco Mykolaičio-Putino romanas „Altorių šešėly“ pasakoja apie kunigą **Liudą Vasarį**, kuris nuo pat seminarijos laikų patiria **gilius vidinius konfliktus tarp pareigos jausmo tapti kunigu ir troškimo būti rašytoju-poetu**.

Vasaris stengiasi suderinti kunigo gyvenimą su kūryba, bet jaučia, kad **kunigystė slopina jo talentą ir gyvenimo džiaugsmą**. Jis ilgai kovoja su savimi, analizuoja savo jausmus ir prieštaravimus, bet **nenori meluoti nei Dievui, nei sau**. Šio konflikto esmė atsispindi jo sudarytoje frazėje: „**Kaip kunigas, aš ne poetas, o kaip poetas, aš ne kunigas**.“ Tai liudija, kad Vasaris negali būti laisvas kūryboje būdamas kunigu ir negali būti tikras kunigas būdamas poetu. Romane taip pat vaizduojami jo santykiai su kitais žmonėmis: seminarijos draugais, moterimis (**Liucija, baronienė Rainakienė, Auksė**), kurios dar labiau atskleidžia jo dvasines abejones ir augančią meilės bei gyvenimo patirtį. Kiekviena pažintis stiprina jo kūrybinį troškimą ir parodo, kad gyvenimo patirtys yra svarbesnės nei įsivaizduotas pašaukimas. Galų gale Vasaris suvokia, kad **jo pašaukimas – kūryba ir gyvenimo patirtis**, o ne kunigystė. Romano pabaigoje veikėjas priima sprendimą gyventi pagal savo vidinį balsą ir kūrybinį pašaukimą. Dėl gilaus žmogaus psichologijos ir vidinių išgyvenimų „Altorių šešėly“ laikomas **psichologiniu ir intelektualiu romanu lietuvių literatūroje**.

Pastraipa paremtą Vinco Mykolaičio-Putino romanų „Altorių šešėly“

Tema: Ar lengva būti savimi?

Pastraipa: Pirma, būti savimi nėra lengva, kai žmogus negali priešintis stereotipams, kurie neleidžia suvokti savęs. Silpnesniam žmogui sunku pasipriešinti visuomenėj, kuri nuolat diktuoja jam teisingo gyvenimo būdą. Net šiuolaikiniame pasauly, kur visuose demokratinių valstybių dokumentuose nuolat akcentuojama žmonių lygybė rasės, lyties, religijos atžvilgiu, atsiranda kito rango politikų, kurie ryžta savo pasakymuose diskriminuoti tam tikros grupės žmones. Lenkų europarlamentaras Korvinas Mikė viename iš savo pasakymų teigė, kad normalu, jog moterys uždirba mažiau, nes neprilygsta vyriui protu (nei vienos moters nėra geriausių pasaulio šachmatininkų šimtuke), be to, ji fiziškai silpnesne. Taip kalbėdamas jis pritaria visuomenėje sukurtam stereotipui, kuris sulaiko moterys savo pinklėse, iš kurių sunku išsivaduoti ir tapti tuo, kuo iš tikrųjų norime. Panašiai atsitiko ir pateiktos ištraukos autoriui – Vincui Mykolaičiui – Putinui, kuris savo patirtimi dalinasi LRT laidoje „Einu patsai vienas pramintu taku“. Rašytojas nepasipriešino tėvų valiai ir pasirinko kunigo kelią, tuo metu laikomą garbingu, prestižiniu. Pajutęs, jog Dievo tarnystė bei bažnyčios dogmos veržia jo menišką prigimtį, jis oficialiai 1935 m. atsisako kunigų luomo ir buvo ekskomunikuotas. Pats rašytojas teigia, jog pirmąjį romano „Altorių šešėly“ dalį galime sieti su jo paties pirmaisiais seminarijos bandymo metais. Pateiktoje ištraukoje pagrindinis veikėjas Liudas Vasaris stengiasi pirmaisiais klerikavimo metais suvokti save. Pasakotojas atskleidžia apgaulingą rekolekcijų tikslą – buvo siekiama „pažinti save“, „įeiti į save“, tačiau iš tikrųjų tai tik baugino seminaristus ir neleisdavo jiems atsiverti, juk nuodėmės „didelės ir baisios“. Liudas Vasaris užduoda sau retorinius klausimus, siekiant suprasti tiek save, tiek šių meditacijų paskirtį (jam jie atrodė tuščios, nieko vertos). Seminaristas negalėjo būti savimi, nes turėjo priimti dėstomas sausas doktrinas, šaltą teologiją ir rezonavimą kaip gyvenimo būtinybę. Tai daugumą privertė prie dvilypumo jausmo. Liudas Vasaris nesuvokė savo padėties, negalėjo atpažinti savo svarbiausius charakterio bruožus. Jo jautrią prigimtį veržė tos rūščios pamokos. Žinodami romano pradžią, kad, kaip ir Vincas Mykolaitis- Putinas, Liudas Vasaris įstojo į kunigų seminariją dėl jautrios motinos ir tėvo valios, nes kunigo titulas visuomenėj atrodė labai prestižiniu. „O juk aukštasis mokslas kaip aukštakulniai – ne visiems tinka“ – ironiškai laidos „Laikykites ten“ pasakytų žurnalistas Andrius Tapinas. Todėl turime klausyti savo tikrojo pašaukimo, nes siejant savo gyvenimą, ateitį su kitų norais ir stereotipais, žmogus primins jau Antikos filosofo Platono kūrinyje „Valstybė“ pavaizduotus nelaimelius oloje, gyvenančius iliuzijų pasauly. Taigi, būti savimi yra sunku, kai žmogus sieja savo gyvenimą su visuomenėje nusistovėjusiu gyvenimo standartu.

Emelina Isajeva